

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut mezinárodních studií

Bakalářská práce

2013

Sandra Mashehová

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut mezinárodních studií

Sandra Mashehová

**De Gaullovo první veto ohledně vstupu Velké
Británie do Evropského hospodářského
společenství jako nástroj prosazování
národního zájmu**

Bakalářská práce

Praha 2013

Autor práce: **Sandra Mashehová**

Vedoucí práce: **PhDr. Zuzana Kasáková, Ph.D.**

Rok obhajoby: **2013**

Bibliografický záznam

MASHEHOVÁ, Sandra. *De Gaullovo první veto ohledně vstupu Velké Británie do Evropského hospodářského společenství jako nástroj prosazování národního zájmu*. Praha, 2013. 48 stran. Bakalářská práce (Bc.) Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institutu mezinárodních studií.

Abstrakt

Tato bakalářská práce je případová studie, která měla za cíl odpovědět na výzkumnou otázku, zda-li první francouzské veto ohledně vstupu Velké Británie do Evropského hospodářského společenství bylo nástrojem prosazování francouzského národního zájmu a zejména jestli byl tento zájem primárně geopolitického, nebo ekonomického charakteru. Vycházela jsem z teze, že de Gaullova politika vůči Evropskému hospodářskému společenství a jeho veto byly určovány geopolitickými aspekty. Cílem mé práce bylo tuto hypotézu potvrdit nebo vyvrátit. Analýza de Gaullova veta a tezí liberalistického a realistického přístupu k národnímu zájmu tuto hypotézu nepotvrdily. Ve své práci jsem došla k závěru, že důvody de Gaullova zamítnutí britské žádosti o vstup do EHS nemohou být vnímány pouze z geopolitického hlediska. Jak poukazuje Moravcsik, v de Gaullově politice byla jasně zřetelná snaha uspokojit požadavky francouzských zemědělců. Tedy ekonomické motivy, které byly přinejmenším stejně důležité jako geopolitické (ne-li ještě důležitější). I přesto nelze na otázku, zda-li v de Gaullově politice převažovala geopolitika, nebo ekonomika, podat jednoznačnou a uspokojivou odpověď.

Abstract

This bachelor thesis is a case study which had as a goal to explore whether the veto of General Charles de Gaulle has as an objective to promote or ensure French national interest. Another aim of the paper was to answer whether de Gaulle's policy

towards European Economic Community had in the first place geopolitical or economic character. Generally, de Gaulle's policy towards EEC and his decisions taken in European affairs are considered mainly in the geopolitical terms. This thesis set a goal to confirm or disprove this proposition through analyzing debate between the supporters of liberalism and realism. Through this analysis I have come to the conclusion that French national interest in de Gaulle's policy towards European Economic Community and reasons he vetoed British appeal to join the Community can't be seen only in geopolitical terms. As Moravcsik argues, economic roots and an effort to satisfy interest groups – French farmers – are evident in de Gaulle's policy. Economic reasons had at least same (or even higher) importance as geopolitical ones. Nevertheless, clear and definite answer to question whether the dominant theme in veto and national interest was Economy or Geopolitics still can't be given.

Klíčová slova

Charles de Gaulle, veto, Evropské hospodářské společenství, národní zájem, evropská integrace, Velká Británie, Francie, geopolitika, ekonomika, Společná zemědělská politika

Keywords

Charles de Gaulle, Veto, European Economic Community, National interest, European integration, Great Britain, France, Geopolitics, Economics, Common Agriculture Policy.

Rozsah práce: 71 610 znaků

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval/a samostatně a použil/a jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 18. 7. 2013

Sandra Mashehová

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala PhDr. Zuzaně Kasákové, Ph.D za cenné rady a připomínky v průběhu psaní práce.

Projekt bakalářské práce

Jméno:

Sandra Mashehová

E-mail:

sandra.mashehova@seznam.cz

Semestr:

IV.

Akademický rok:

2011/2012

Název práce:

Role a charakteristika národního zájmu ve francouzské integrační politice za Ch. de Gaulla. De Gaullovo první veto jako nástroj prosazování národního zájmu.

Předpokládaný termín dokončení (semestr, školní rok):

LS 2012/2013

Vedoucí bakalářského semináře:

PhDr. Ondřej Matějka PhD.

Vedoucí práce (není povinné):

PhDr. Zuzana Kasáková, Ph.D.

Zdůvodnění výběru tématu práce (5 řádek):

De Gaullovo veto ohledně vstupu Velké Británie do Evropského hospodářského společenství (EHS) významně ovlivnilo proces evropské integrace. Postava de Gaulla a jeho prosazování národního zájmu hrály v dějinách Francie a evropské integrace důležitou roli. I přes svou důležitost není charakteristika a role francouzského národního zájmu za Ch. de Gaulla a jeho vliv na generálovu politiku vůči EHS v české odborné literatuře dostatečně zpracováno, a proto bych se mu chtěla věnovat ve své bakalářské práci.

Předpokládaný cíl (5 řádek):

Cílem práce je vymezit charakter francouzského národního zájmu za vlády Ch. de Gaulla a určit roli zájmu v generálově integrační politice vůči EHS. Základem ke zodpovězení této otázky jsem si stanovila příklad prvního de Gaullova veta vůči vstupu Velké Británie do EHS, na kterém se budu snažit zodpovědět otázku, zda-li byl francouzský národní zájem definovaný primárně geopolitickými, nebo ekonomickými motivy.

Základní charakteristika tématu (10 řádek):

Francouzský prezident Charles de Gaulle chtěl začleněním Francie do evropských struktur zajistit především výsadní postavení své země v Evropě a uspokojit francouzské zájmy. Když v roce 1961 podala Velká Británie žádost o vstup do EHS, de Gaulle o dva roky později žádost odmítl jednostranným vetem. Jeho rozhodnutí ovšem popudilo zbývající státy Šestky, které si více či méně vstup Velké Británie do EHS přály, neboť v ní viděly protiváhu Francie a možnost omezení jejího vlivu. De Gaulle se domníval, že by vstup VB do EHS zamezil prosazování a uskutečnění francouzského národního zájmu. Spor o jeho primární charakter, tedy zda ve francouzském národním zájmu hrály nejdůležitější roli geopolitické, nebo ekonomické motivy, se vede až dodnes. Zastánci geopolitického pojetí národního zájmu vidí jako určující prvek snahu dosáhnout vysokého mocenského postavení, zatímco příznivci ekonomické interpretace za tento prvek považují ekonomickou prosperitu státu.

Předpokládaná struktura práce (10 řádek):

Práce bude případovou studií. Nejprve se bude zabývat samotným de Gaullovým vetem. Popíše postoj VB k EHS od jeho vzniku až po rok 1963, názory Pětky na případný vstup VB a zejména postoj de Gaulla k britské žádosti. V první části se tak budu věnovat důvodům generálova veta a jeho oficiální a neoficiální argumentaci ke zdůvodnění zamítnutí žádosti. Druhá část práce bude převážně teoretická, kde představím hlavní proudy teorií pojetí národního zájmu a evropské integrace, které s tématem souvisí. Zaměřím se převážně na realistický a mezivládní liberální přístup, jelikož zastánci

těchto dvou teorie mezi sebou vedou spory o charakter de Gaullovy integrační politiky a národního zájmu. V závěreční části se budu věnovat de Gaullově pojetí Evropy a národního zájmu a budu se snažit odpovědět na otázku, zda-li byl tento zájem primárně geopolitického, nebo ekonomického charakteru .

Základní literatura (10 nejdůležitějších titulů):

Charles de Gaulle: *A Concert of European States, The European Union: readings on the theory and practice of European integration*, (Houndmills : Palgrave,c2003).

Charles de Gaulle: *Lettres notes et carnets: Janvier 1961-Décembre 1963*. (Paris: Plon, 1986).

Charles de Gaulle: *Lettres notes et carnets: Juin 1958 -Décembre 1960*. (Paris: Plon, 1985).

Peyreffite, Alain: *C'Était de Gaulle : la France reprend sa place dans le monde*. (Paris : Fayard, 1997)

Petr Kratochvíl: *Původ a smysl národního zájmu*. (Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2010).

Ben Rosamond: *Theories of European integration*. (Houndmills: Palgrave, 2000).

Jacques Dalloz, *La France et le monde depuis 1945* (Paříž: Colin, 2002).

Maurice Vaisse, *La puissance ou l'influence? : la France dans le monde depuis 1958* (Paříž: Fayard, 2009).

- Andrew Moravcsik, „De Gaulle Between Grain and Grandeur: The Political Economy of French EC Policy, 1958-1970“, *Journal of cold war studies*, Vol. 2 Issue 3, 2000, <http://www.ebscohost.com> (staženo 29.5.2012).

David Ramiro, „De Gaulle and the European Communities“, *International Affairs*, No 4, 2004. (staženo 29.4.2012), <http://www.jstor.org> (staženo 29.5.2012).

Marc Trachtenberg, „De Gaulle, Moravcsik, and Europe.“, *Journal of cold war studie*, Vol. 2 Issue 3, 2000, <http://www.ebscohost.com>(staženo 29.5.2012).

Podpis studenta a datum

7.6.2012

Schváleno

Datum

Podpis

Vedoucí bakalářského semináře

Garant oboru

Obsah

ÚVOD	2
1 Národní zájem v kontextu de Gaullovy politiky	6
1.1 Realismus a geopolitické pojetí národního zájmu	7
1.2 Liberalismus a ekonomické pojetí národního zájmu	10
2 Charles de Gaulle a evropská integrace	12
2.1 De Gaullova představa o uspořádání Evropy	12
2.2 De Gaullovy důvody zapojení se do evropské integrace.....	14
2.3 Promítnutí vizí de Gaulla do politiky vůči Evropskému hospodářskému společenství	16
3 De Gaullovo první veto ke vstupu Velké Británie do Evropského hospodářského společenství	19
3.1 <i>Postoj de Gaulla ke Společné zemědělské politice</i>	23
3.2 De Gaullova ochota k ústupkům.....	26
3.3 Načasování de Gaullových politických rozhodnutí	29
Závěr.....	33
Summary	36
Použitá literatura	38

ÚVOD

Francie společně s Velkou Británií (VB) a Německem vždy patřila k nejmocnějším zemím Evropy a tvořila jádro evropské integrace. Představa, že by se Evropa sjednocovala bez Francie, je téměř nemožná. V 60. letech, kdy mocenské postavení Německa v mezinárodním kontextu stále nebylo silné a VB se spíše než na kontinentální Evropu orientovala na státy Commonwealthu a USA, byl vliv a postavení Francie v Evropě jednoznačný a téměř neotřesitelný. Z toho důvodu také Francie v 60. letech dominovala veškerým snahám na evropskou integraci. K francouzské hegemonii v západní Evropě přispěl i fakt, že v této době stál v čele francouzského státu Charles de Gaulle. Generál měl velký vliv na řešení otázek týkající se Evropského hospodářského společenství (EHS, Společenství). Bylo to právě slovo francouzského generála, které hrálo významnou roli při řešení krizí či rozšiřování Společenství o nové členy. Jako příklad lze uvést francouzská jednostranná veta ohledně vstupu VB do EHS. Z toho důvodu lze konstatovat, že činy a politika Charlese de Gaulla, bezesporu jednoho z nejvýznamnějších vojenských a státních činitelů Francie, se staly velmi významnými nejen pro samotnou Francii, ale i pro celou západní Evropu.

Diskuze týkající se otázek, jakou roli by stát a jeho zájem měl v evropských společenstvích hrát a do jaké míry by jeho role měla ovlivňovat evropskou integraci, probíhají již od počátku budování evropské spolupráce a trvají dodnes. Stejně tak dilema, do jaké míry by se státy měly vzdát části své národní suverenity ve prospěch společných zájmů. Debaty probíhají i na úrovni zaobírající se charakterem národního zájmu jednotlivých zemí a také tím, jakým způsobem státy svůj zájem prosazují.

V souvislosti s de Gaullovými vety se vedou diskuze, zda-li generálovo veto bylo prosazováním francouzského národního zájmu a zejména jak můžeme francouzský národní zájem definovat. Tato témata jsou nejen hojně diskutována, ale zároveň tvoří sporný bod mezi realisty a liberály. Jejich neshody spočívají v otázce, zda-li francouzský národní zájem byl dominantně geopolitického, nebo ekonomického charakteru. Právě z důvodu, že debaty jsou stále živé a neukončené, rozhodla jsem se jim věnovat ve své bakalářské práci.

Mezi nejvýznamnější realisty zabývající se touto problematikou patří Marc Trachtenberg, Stanley Hoffmann, Maurice Vaïsse nebo Jeffrey Vanke. Geopolitická interpretace realistů jednoznačně převládá nad ekonomickou interpretací liberálů a lze

se s ní setkat ve většině odborné literatury zabírající se de Gaullovou politikou. Realisté, kteří geopolitiku považují za hlavní francouzský národní zájem, vycházejí zejména z de Gaullových oficiálně prezentovaných vizí. V nich de Gaulle prezentuje své smýšlení o Evropě spíše v realistickém duchu. Otázkou ovšem zůstává, jestli generálovy vize byly určujícími faktory v jeho politice vůči EHS.

Mezi nejvýznamnější liberály zabývající se de Gaullovou politikou vůči EHS jednoznačně patří Andrew Moravcsik. Moravcsik dochází ke zcela odlišným názorům než realisté. Přichází s tezí, že v prosazování francouzského národního zájmu hrály největší roli ekonomické motivy. Rozvíjí teorii mezivládního liberálního přístupu, jež přináší dosud neobvyklý pohled na de Gaullovu politiku a prezidentovy vize o Evropě a Francii. Proto považují za důležité se Moravcsikovým východiskům věnovat.

Práce si klade za cíl odpovědět na výzkumnou otázku, zda-li první francouzské veto ohledně vstupu VB do EHS bylo nástrojem prosazování francouzského národního zájmu a jestli byl tento zájem primárně geopolitického, nebo ekonomického charakteru. Práce vychází z hypotézy, že de Gaullovo veto bylo skutečně nástrojem pro prosazování francouzského národního zájmu. Jestliže je tento předpoklad správný, de Gaulle vetoval britskou žádost o členství v EHS kvůli obavám, že by vstup Británie mohl znemožnit uskutečnění nebo zachování francouzských národních zájmů. Proto odpověď na otázku, zda-li v národním zájmu hrály primární roli ekonomické, nebo geopolitické aspekty, je též odpovědí na to, jestli de Gaullovo první veto bylo motivováno ekonomickými, nebo geopolitickými aspekty. Práce vychází z předpokladu, že hlavní motivy veta a hlavní francouzský národní zájem vycházely ze snahy udržet francouzskou hegemonii v EHS a byly tedy primárně geopolitické.

Z metodologického hlediska je tato bakalářská práce případovou studií založenou na sporu mezi realisty a liberály o povahu národního zájmu ve Francii za prezidentství de Gaulla. Hlavní metodou práce je analýza důvodů prvního de Gaullova veta ohledně vstupu VB do EHS. K tomu, aby byla získána odpověď na otázku, jestli tyto důvody veta byly primárně geopolitického, nebo ekonomického charakteru, se v práci používají tři kritéria. Práce se zabývá tím, jak se de Gaulle stavěl ke Společné zemědělské politice (SZP), v jakých oblastech byl ochoten k ústupkům a jak s francouzskými národními zájmy souviselo načasování generálových politických rozhodnutí. První kritérium bylo zvoleno z toho důvodu, že SZP představovala pro Francii zásadní téma, jemuž de Gaulle věnoval značnou pozornost. Ve většině literatury zabývající se de Gaullovou integrační politikou je problematika francouzského

zemědělství a SZP poměrně často rozebírána, proto lze považovat za vhodné se jí zabývat i v souvislosti s de Gaullovým zamítnutím britské žádosti o vstup do EHS. Poslední dvě zmiňovaná kritéria používá ve své analýze Moravcsik.¹ U druhého kritéria vychází práce z předpokladu, že de Gaulle nekompromisně prosazoval zajištění francouzských národních zájmů a byl ochoten ustoupit pouze v oblasti nepředstavující pro Francii primární národní zájem. Proto je možné považovat kritérium ústupků za důležité při odpovědi na výzkumnou otázku. Pomocí třetího kritéria lze zjistit, zda-li určité kroky ze strany VB mohly mít vliv na generálovo první veto nebo z jakých důvodů generál odložil realizaci některých svých vizí o Evropě.

K zpracování de Gaullových vizí o Evropě a generálova vnímání francouzských národních zájmů nejvíce posloužily čtyři primární zdroje. Jedná se o de Gaullovu „*The Concert of European States*“, ve kterém de Gaulle prezentuje svoji vlastní představu o Evropě a Francii a také „*Lettres notes et carnet 1961-1963*“, kde se nalézá de Gaullova oficiální korespondence s významnými státními činiteli z Francie i zahraničí (např. korespondence s britským premiérem Haroldem Macmillanem, německým kancléřem Konradem Adenauerem či ministrem zahraničí Mauricem Couve de Murvillem). Z obou těchto pramenů vychází spíše geopolitická povaha francouzských národních zájmů a de Gaullovy vize se jeví v realistických termínech. Proto byl jako třetí nejdůležitější primární zdroj zvoleny dvě knihy s názvem „*C'était de Gaulle*“ od Alaina Peyrefitte. Peyrefitte ve svém spise zaznamenává soukromé rozhovory s de Gaullem a jeho nejbližšími spolupracovníky. Vůči předchozím dvěma zdrojům působí tento jako jejich protipól, jelikož odkazuje spíše na ekonomickou interpretaci národního zájmu a liberální povahu de Gaullových vizí.

Za jeden z nejdůležitějších sekundárních zdrojů, které byly použity ke zpracování sporu o charakter francouzského národního zájmu, lze považovat článek Andrew Moravcsika s názvem „*Between Grain and Grandeur*“. Autor v něm představuje zcela nový úhel pohledu na de Gaullovu politiku vůči EHS vycházející z mezivládního liberálního přístupu. De Gaullovo veto zde prezentuje jako zajištění primárně ekonomických národních zájmů Francie. Moravcsikův článek vzbudil silné reakce. Někteří autoři jeho práci velmi oceňují, jiní s ním naopak zásadně nesouhlasí.

¹Andrew Moravcsik, „De Gaulle Between Grain and Grandeur Part 2: The Political Economy of French EC Policy, 1958-1970“, *Journal of cold war studies*, Vol. 2 Issue 3, 2000. (ověřeno ke dni: 20.4.2013), <http://search.ebscohost.com.ezproxy.is.cuni.cz/login.aspx?direct=true&db=a9h&AN=5337440&lang=cs&site=eds-live>. Str. 18-31.

Mezi druhou skupinu patří například Hoffmann, Vanke nebo Trachtenberg, kteří vnímají de Gaullovu politiku v realistických rysech. Vanke ve svém článku „*Reconstructing de Gaulle*“ prosazuje geopolitickou motivaci de Gaullova veta, která je podle něj patrná z většiny de Gaullových výroků a vytýká Moravcsikovi, že tyto výroky nesprávně interpretuje.

Za zásadní zdroje, ze kterých tato práce vychází, je pokládán i článek „*Návrat k normativitě: národní zájem jako teoretická kategorie*“ a knihu „*Původ a smysl národního zájmu*“, obojí od Petra Kratochvíla. Kratochvíl se zde detailně zabývá problematikou národního zájmu a rozdílnostmi v jeho interpretaci.

Práce je případovou studií, která se opírá o analýzu primárních a sekundárních zdrojů a je rozdělena do třech kapitol. První kapitola bakalářské práce je zaměřena na vymezení pojmu „národní zájem“. Uvádí se zde, jak realisté a ekonomičtí liberálové vnímají národní zájem nejen v obecné rovině, ale i v de Gaullově politice.

Ve druhé kapitole jsou představovány de Gaullovy vize o sjednocené Evropě a jejich promítnutí do francouzské integrační politiky. Práce popisuje, jakým způsobem de Gaulle pohlížel na Francii a její místo ve světě a rovněž proč považoval evropskou integraci a spolupráci v rámci EHS za žádoucí. Zjišťuje se, jak lze na de Gaullovy vize nahlížet a jak se de Gaullova snaha o zajištění národních zájmů promítla do jeho integrační politiky. Tím se práce přibližuje k odpovědi na otázku, jaké povahy byly francouzské národní zájmy v 60. letech.

Třetí kapitola je pro zpracování této práce stěžejní. Zabývá se důvody, které de Gaulle vedly k rozhodnutí vetovat britskou žádost vstoupit do EHS. Dle de Gaullova vnímání národního zájmu a evropské integrace je uvedeno, které důvody hrály v generálově rozhodnutí vetovat největší roli a zda-li bylo veto nástrojem prosazování národního zájmu.

1 Národní zájem v kontextu de Gaullovy politiky

Národní zájem je v sociálních vědách velmi často užívaným pojmem a diskutovaným problémem. Objevuje se zejména v souvislosti s analýzou zahraniční politiky.² Lze na něj nahlížet z několika různých úhlů, a proto se i přes vysokou frekvenci užívání tohoto pojmu stalo jeho přesné definování značně problematickým úkolem.

Obecně lze říci, že skrze národní zájem se vysvětlují nebo vyhodnocují příčiny zahraničně-politických rozhodnutí státních aktérů. Mnohdy slouží také jako prostředek obhajoby a ospravedlnění jejich mezinárodní politiky či dokonce k získání politické podpory.³

Co se tedy přesně skrývá pod pojmem „národní zájem“? Existuje mnoho definic, v zásadě se však většina z nich shoduje na tom, že národní zájem představuje jakýsi soubor preferencí a cílů národa, jejichž sledování vede k přežití nebo posílení státu. K tomu, aby bylo možné určitý zájem označit za národní, je ale třeba splnění jistých kritérií. Petr Kratochvíl ve svém díle *„Návrat k normativitě: Národní zájem jako teoretická kategorie“* vymezuje tři nezbytná kritéria, jež národní zájem musí splňovat – kritérium relevance, deliberace a konsenzu. Relevanci zájmu dokazuje jeho dlouhodobá přítomnost ve společnosti a fakt, že se jím zabývají státní orgány bez ohledu na politickou orientaci. Je tedy nezbytné, aby zájem zásadním způsobem ovlivňoval fungování státu. S dostatečnou přítomností tématu ve společnosti souvisí i druhé kritérium národního zájmu – deliberace – jež zároveň vyžaduje otevřenou diskuzi pro ty, kterých se daná problematika týká. Z takové debaty má vyjít určitý konsenzus řešení dané otázky, který představuje třetí kritérium. Teprve tehdy, jsou-li všechna tři kritéria splněna, lze hovořit o národním zájmu.⁴

Specifikace výše zmíněné univerzální formulace už je však obtížnější. Příčin se najde hned několik. Za prvé se pokus o definování národního zájmu setkává s terminologickým problémem, respektive s problémem, jak přesně chápat význam slova

²Krejčí, Mezinárodní politika (Praha: EKOPRESS, 2010). Str. 265.

³Oldřich Krpec, *Konstituování národních zájmů v teoriích mezinárodních vztahů* (ověřeno ke dni: 1.7.2013). http://www.google.cz/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0CC4QFjAA&url=http%3A%2F%2Fis.muni.cz%2Fth%2F23120%2Ffss_d%2FDizertacni_prace.doc&ei=g-3VUcOmHZDIsgbrroH4Cw&usq=AFQjCNEKbex37Kq-RYvjB-B8dOaYyZi59w&bvm=bv.48705608,d.Yms Str.16-18.

⁴Petr Kratochvíl: *„Návrat k normativitě: Národní zájem jako teoretická kategorie.“*, Politologický časopis, 2009, Vol. 16, Issue 1. (ověřeno ke dni 27.6.2013), <http://ehis.ebscohost.com.ezproxy.is.cuni.cz/eds/detail?vid=5&sid=8cb10570-35b3-4351-8262-949ab4ed69e6%40sessionmgr104&hid=105&bdata=Jmxhbm9Y3Mmc2l0ZT11ZHMtbG12ZQ%3d%3d#db=poh&AN=37218144>). Str. 14-16.

„národní“. V tomto momentě je nutné položit si dvě otázky: „Je „národ“ myšlen v etnickém, nebo politickém smyslu?“ a „Může se národní zájem považovat za zájem státu?“. Obecně platí, že se pod národními zájmy rozumějí zájmy daného státu a termín národ se tak v tomto případě používá v politickém smyslu.⁵ Z takového předpokladu také vychází tato práce.

Dalším sporným bodem týkající se národních zájmů je otázka legitimizace. Neshody vznikají na základě otázky, zda-li musí být národní zájem legitimizován a od jakých aktérů.⁶ S problematikou legitimizace úzce souvisí i další rozpory ohledně národních zájmů, a to zejména zda-li mají subjektivní či objektivní povahu a zda-li jsou stálé či proměnlivé. Za objektivní povahu národního zájmu se považuje situace, kdy existuje nějaký obecný a trvalý cíl, v jehož směru státní aktéři jednají a dohlíží na to, aby státu byl vždy přinášén maximální užitek. Za subjektivní povahu národního zájmu se považuje situace, kdy aktéři jednají v souladu se svou vlastní představou o tom, co je to národní zájem a co oni sami chápou jako důležité pro zachování státu.⁷ Objektivita národního zájmu je tak spjata s jeho stálou platností, zatímco subjektivita s jeho proměnlivostí.⁸

1.1 Realismus a geopolitické pojetí národního zájmu

Realistické pojetí národního zájmu úzce souvisí s geopolitikou. Tato mezinárodní teorie kombinuje prvky geografického determinismu se sociálním darwinismem. Inspiraci v geografickém determinismu vidí zejména v relativně neměnných geografických charakteristikách zemí. Z této podmínky vyvozuje, že i zájmy států jsou stálé a nemění se ani při střídání vlád. Geopolitika převádí darwinistické vysvětlení sociálního chování jako boje o přežití do politické roviny a usuzuje, že stát se chová tak, aby zajistil svou sílu a životaschopnost. Domnívá se, že největší úsilí stát vynakládá na své rozvíjení a rozšiřování svého území, jež mu mají zajistit silnější postavení, ale které také nutně vedou ke konfliktům mezi jednotlivými zeměmi. Hlavní geopolitický zájem, tedy touha států být velmocí a získat co největší mocenský potenciál, tak zároveň předpokládá i přirozený věčný konflikt mezi

⁵Krejčí, Mezinárodní politika. Str. 265.

⁶Petr Kratochvíl: Původ a smysl národního zájmu (Brno: CDK, 2010). Str. 177-180.

⁷Krpec, *Konstituování národních zájmů v teoriích mezinárodních vztahů*. Str. 14-20.

⁸Krejčí, Mezinárodní politika. Str. 272

mocnostmi.⁹

Realisté tak v úvahách o národním zájmu vycházejí z geopolitické představy hegemonního postavení jednoho státu v rámci určitého území. Za nejvýznamnějšího představitele realistů je považován H. J. Morgenthau,¹⁰ který v geopolitických termínech definoval dominantní národní zájem státu jako snahu získat nebo si udržet územní celistvost, vysoké mocenské postavení a bezpečnost. Dostatečná moc a síla státu, poměřovány v rámci jeho strategického a ekonomického potenciálu, tak slouží k zajištění těchto zájmů.¹¹

Realisté vnímají základní charakteristiku mezinárodní politiky jako boj o moc mezi státy, které vždy kladou důraz na maximalizaci vlastní moci.¹² Kvůli silné primární propojenosti národních zájmů se zahraniční politikou staví tyto zájmy jednotlivé státy obvykle do pozice protivníka, neboť každý z nich si snaží zajistit v rámci mezinárodního systému co nejlepší mocenské postavení.¹³

V realistickém chápání národního zájmu se legitimizace odvozuje vůči ostatním státům, nikoli vůči vlastním občanům. Národní zájem tak vychází z povahy mezinárodního systému, který státům předurčuje, jaké cíle a politiku mají sledovat. Přestože to jsou státníci, kdo formuluje státní zájmy, jejich osobní přání a preference se v politice neodrážejí tak významně, jako povaha mezinárodního systému. Příčinu lze najít v realistickém přesvědčení o univerzální a trvalé platnosti národního zájmu, zcela nezávislé na ideologických a institucionálních změnách uvnitř státu. Národní zájem tak funguje jako objektivní a univerzálně platné měřítko politického jednání, jemuž se státníci podřizují a reflektují ho ve svých politikách. Někteří realisté sice připouštějí, že existují skupiny prosazující vlastní zájmy a vyvíjející na státníky nátlak, ovšem ani tyto snahy nemohou ohrozit stálost a objektivitu národních zájmů a na zahraniční politiku nemají zásadní vliv.¹⁴

Tímto postojem také realisté striktně oddělují veřejné zájmy (které se týkají vnitřní politiky státu) od zájmů národních (jež se váží k politice zahraniční).¹⁵ Národní zájmy se odehrávají na mezinárodní scéně, kam veřejné nevstupují; tyto dva druhy zájmů se proto neprolínají, ale zároveň ani nejdou proti sobě. Realisté se domnívají, že

⁹Krejčí: *Mezinárodní politika*. Str. 523-524.

¹⁰Kratochvíl, *Původ a smysl národního zájmu*. Str. 173-186.

¹¹Krpec, *Konstituování národních zájmů v teoriích mezinárodních vztahů*. Str. 21-27.

¹²Kratochvíl: „*Návrat k normativitě: Národní zájem jako teoretická kategorie*.“ Str. 4.

¹³Kratochvíl, *Původ a smysl národního zájmu*. Str. 173-186.

¹⁴Kratochvíl: „*Návrat k normativitě: Národní zájem jako teoretická kategorie*.“ Str. 5-7.

¹⁵Krpec, *Konstituování národních zájmů v teoriích mezinárodních vztahů*. Str. 17.

na národním zájmu se shodne v zásadě celá společnost, které zároveň přináší prospěch. Naproti tomu zájmy jednotlivých aktérů mohou vždy uspokojit pouze určitou část populace. Z důvodu neslučitelnosti jednotlivých zájmů veřejnosti tak realisté nepokládají tyto zájmy při formování zahraniční politiky za primární.¹⁶

Realisté zabývající se de Gaullovou zahraniční politikou vycházejí z de Gaullových vizí prezentovaných ve stati „*A Concert of European States*“, oficiálních projevech a korespondencí.¹⁷ Francouzský národní zájem za prezidentsví de Gaulla považují tedy za geopolitický. Zdůrazňují zejména touhu generála zajistit francouzskou hegemonii napříč Evropou (případně západní Evropou nebo EHS).¹⁸

Jestliže se práce podívá konkrétněji na autory zaobírající se francouzskými národními zájmy v 60. letech, zjišťuje, že většina z nich smýšlela o de Gaullově politice zcela v realistickém duchu. Příkladem je Marc Trachtenberg, jež poukazuje na jeden z de Gaullových hlavních cílů, nezávislost Francie a Evropy, a tvrdí, že právě ten představoval klíčový národní zájem.¹⁹ Trachtenberg však odmítá oddělování geopolitických a ekonomických aspektů francouzského národního zájmu, neboť považuje tyto dvě složky za propojené.²⁰

Stejného názoru je i Jeffrey Vanke, který razantně odmítá tvrzení, že de Gaulle byl ovlivněn buď geopolitickými, nebo ekonomickými zájmy. Říká, že tyto dva typy zájmů si navzájem nekonkurují, ale ekonomické jsou podřízeny geopolitickým. Vanke konkrétně tvrdí: „francouzský průmysl představoval pro de Gaulla geopolitickou sílu“.²¹

Stejně jako Vanke i Stanley Hoffmann a John T. S. Keeler považují ekonomiku za prostředek k dosažení mocenských cílů de Gaulla a jeho vizi o „grandeur“.²²

¹⁶Krpec, *Konstituování národních zájmů v teoriích mezinárodních vztahů*. Str. 21-27.

¹⁷Jeffrey Vanke, „Reconstructing de Gaulle“, *Journal of Cold War Studies*, Fall 2000, Vol. 2 Issue 3. (ověřeno ke dni 25.4.2013).

<http://search.ebscohost.com.ezproxy.is.cuni.cz/login.aspx?direct=true&db=a9h&AN=5337451&lang=cs&site=eds-live>. Str. 90-91.

¹⁸Kratochvíl, *Původ a smysl národního zájmu*. Str. 173.

¹⁹Marc Trachtenberg, „The de Gaulle Problem“, *Journal of Cold War Studies*, 2012. (ověřeno ke dni: 5.5.2013). <http://search.ebscohost.com.ezproxy.is.cuni.cz/login.aspx?direct=true&db=a9h&AN=72886819&lang=cs&site=eds-live> Str. 84.

²⁰Marc Trachtenberg, „De Gaulle, Moravcsik, and Europe.“, *Journal of cold war studie*, Vol. 2 Issue 3, 2000. (ověřeno ke dni: 5.5.2013).

<http://search.ebscohost.com.ezproxy.is.cuni.cz/login.aspx?direct=true&db=a9h&AN=5337450&lang=cs&site=eds-live> Str. 103.

²¹Vanke, *Reconstructing de Gaulle*. Str. 87-100.

²²Stanley Hoffmann, „Comment on Moravcsik“, *Journal of Cold War Studies*, Fall 2000, Vol. 2 Issue 3, (ověřeno ke dni: 25.4.2013).

<http://search.ebscohost.com.ezproxy.is.cuni.cz/login.aspx?direct=true&db=a9h&AN=5337455&lang=cs&site=eds-live>. Str. 69-71.

Z de Gaullova „*A Concert of European States*“ vychází také jeho nejslavnější životopisec Jean Lacouture, a podporuje tak geopolitické stanovisko. Ke stejnému názoru dochází i Charles Cogan, který popisuje de Gaullovu politiku jako snahu o zajištění politicko-vojenské dominance v Evropě.²³

1.2 Liberalismus a ekonomické pojetí národní zájmu

Liberalismus není na rozdíl od realismu z hlediska postoje k národnímu zájmu tak jednotný. Názorová roztržičnost liberálů v otázce národního zájmu pramení z odlišného chápání role státu a jeho přínosu pro společnost.²⁴ Ti, pro něž stát představuje nejlepší formu politické organizace, považují za hlavní národní zájem svobodný mezinárodní obchod. Takový zájem je trvalý a univerzální. Naopak ti liberálové, kteří státu přisuzují mnohem menší roli a striktně trvají na rozdílu mezi státem a společností, chápou národní zájem jako nestabilní. Důvodem je spjatost národního zájmu se zájmy nejvlivnější sociální skupiny ve státě, jejichž preference se mění.²⁵ Tímto způsobem pohlíží na národní zájem příznivci ekonomického liberalismu, jímž se jako jediným liberalistickým proudem bude tato práce zabývat.

Ekonomický liberalismus je, jak již název napovídá, úzce propojen s ekonomikou. Národní zájmy definuje primárně v ekonomických termínech, mezi které se řadí především zajištění hospodářského blahobytu a bezpečnosti. Tyto zájmy má zajistit svobodný a otevřený trh s minimálními zásahy státu, kde se zboží a služby pohybují nezávisle na hranicích státu.²⁶

Zahraniční politika sleduje hlavní zájem občanů, zajištění hospodářského růstu a pokládá si otázku, jak tohoto základního cíle dosáhnout, respektive jaká politika zajistí konkurenceschopnost domácích firem v mezinárodním prostředí. Důležitým bodem zahraniční politiky se tak stává odstranění bariér limitujících ekonomické aktivity.²⁷

Ekonomičtí liberálové pod národním zájmem rozumí souhrn vlastních zájmů jednotlivých aktérů (občanů, zájmových skupin). Domnívají se, že zájmy společnosti jako celku neexistují, protože není možné uskutečnit zájmy všech.²⁸ Existují tedy jen

²³Moravcsik, „De Gaulle Between Grain and Grandeur Part 2“. Str. 7-|8

²⁴Kratochvíl, *Původ a smysl národního zájmu*. Str. 165.

²⁵Kratochvíl: „*Návrat k normativitě: Národní zájem jako teoretická kategorie*.“ Str. 7.

²⁶Krpec, *Konstituování národních zájmů v teorii mezinárodních vztahů*. Str. 32-38.

²⁷Ibid. Str. 32-38.

²⁸Kratochvíl: „*Návrat k normativitě: Národní zájem jako teoretická kategorie*.“ Str. 7.

zájmy individuálních aktérů, kteří sami vědí lépe než stát, jak nejefektivněji dosáhnout svých požadavků. Aktéři pak vyvíjejí na stát nátlak, aby sledoval politiku v jejich zájmu. Ekonomičtí liberálové ale zároveň soudí, že pokud individua budou sledovat vlastní zájmy, v závěru tím přispějí celé společnosti.²⁹

Z tvrzení, že stát hájí zájmy vždy jen určité části obyvatelstva a podléhá tak domácí legitimizaci, jednoznačně vyplývá subjektivní charakter národního zájmu. Současně se z takového předpokladu vyvodí nestabilita národních zájmů, jež souvisí s proměnami preferencí aktérů a mírou jejich role ve státě.

Z těchto stanovisek vychází také hlavní představitel ekonomického liberalismu, Andrew Moravcsik, při analýze de Gaullovy politiky. Moravcsik jako jeden z mála autorů zabývajících se de Gaullem odmítá primární postavení vojenského zájmu v generálově zahraniční politice a vyzdvihuje zájem ekonomický. Vůči geopolitice se sice nevymezuje a nevyklučuje roli mocenských zájmů v de Gaullově politice, ale přikládá jim až sekundární význam.³⁰ Domnívá se, že francouzský národní zájem v 60. letech primárně nevycházel z de Gaullových vizí o mocenském postavení Francie, ale snahy vyhovět ekonomickým požadavkům nejvlivnějších domácích nátlakových skupin – zemědělců.³¹ Tyto požadavky představovaly zajištění obchodních výhod pro francouzské zemědělství.³² Jak Moravcsik několikrát vyzdvihuje, de Gaulle si nemohl dovolit zanedbávat potřeby zemědělců, neboť tvořili voličskou základnu nejen samotného generála, ale i gaullistů.³³

Z realistického geopolitického pojetí národního zájmu vyplývá, že pro de Gaulla představoval primární národní zájem nezávislost Francie a hegemónní postavení v Evropě. Naopak interpretace národního zájmu vycházející z ekonomického liberalismu ukazuje, že pro francouzského prezidenta představoval národní zájem primárně uspokojení požadavků zemědělců. K tomu, aby bylo možné říci, jestli ve francouzském národním zájmu v 60. letech hrály dominantní roli ekonomické, nebo geopolitické aspekty, je důležité zjistit, jak se de Gaullova snaha o zajištění národních zájmů promítla do jeho integrační politiky.

²⁹Krpec, *Konstituování národních zájmů v teoriích mezinárodních vztahů*. Str. 33.

³⁰Andrew Moravcsik, „De Gaulle Between Grain and Grandeur Part 1: The Political Economy of French EC Policy, 1958-1970“, *Journal of cold war studies*, Vol. 2 Issue 3, 2000. (ověřeno ke dni: 5.5.2013). <http://search.ebscohost.com.ezproxy.is.cuni.cz/login.aspx?direct=true&db=a9h&AN=5337440&lang=cs&site=eds-live>. Str. 6-10.

³¹Moravcsik, „De Gaulle Between Grain and Grandeur Part 1“. Str. 21.

³²Ibid. Str. 5.

³³Ibid. Str. 20-21.

2 Charles de Gaulle a evropská integrace

K tomu, aby mohla být nalezena odpověď na otázku, jestli byla de Gaullova politika určována primárně geopolitickými, nebo ekonomickými aspekty, je třeba si také uvědomit, jakým způsobem de Gaulle pohlížel na Francii a její místo ve světě a rovněž jaké stanovisko zaujímal k evropské integraci. Zjistí se tak, jak se de Gaullova snaha o zajištění národních zájmů promítla do jeho integrační politiky a jestli v ní více prosazoval ekonomické, nebo geopolitické zájmy.

2.1 De Gaullova představa o uspořádání Evropy

Charles de Gaulle patří mezi jednu z nejdůležitějších postav, které svou politikou výrazným způsobem ovlivnily proces evropské integrace. Jeho cílem bylo zřízení koncertu států, které mezi sebou měly rozvíjet spolupráci, a to v politické, obranné, ekonomické i kulturní sféře.³⁴ Evropské státy by se dle de Gaulla měly zabývat problémy, které tvoří jejich společný zájem a najít k nim jednotné stanovisko. Při svých úvahách o tom, jak by evropská integrace měla vypadat v praxi, vycházel z přesvědčení že „nic nestojí nad národem“³⁵. Přestože tedy podporoval spolupráci mezi evropskými státy, kladl silný důraz na zachování svébytnosti národů jakožto základní jednotky mezinárodních vztahů.³⁶

De Gaulle chtěl, aby do procesu evropské integrace byly zpočátku zapojené všechny státy na evropském kontinentě „od Atlantiku po Ural“ a vytvořila se tak „evropská Evropa“.³⁷ Z Evropy si přál mít konfederaci, která díky sjednocení států bude schopna čelit vlivu USA i SSSR.³⁸ Takové uspořádání ovšem považoval za žádoucí pouze do té doby, než dojde ke svržení autoritarismu a komunismu v Evropě. Domníval se, že od tohoto momentu bude užší spolupráce možná pouze mezi státy západní

³⁴Charles de Gaulle, „A Concert of European States“. Nelsen, Brent F., Stubb, Alexander (eds.). The European Union. Readings on the Theory and Practice of European Integration. (London: Lynne Rienner Publishers, 2003). Str. 36-41.

³⁵Alain, Peyrefitte, *C'Était de Gaulle: la France reprend sa place dans le monde. [1. díl]*. Str. 67.

³⁶Jacques Dalloz, *La France et le monde depuis 1945* (Paříž: Colin, 2002). Str. 148.

³⁷Trachtenberg, „The de Gaulle Problem“ Str. 81-82.

³⁸David Ramiro, „De Gaulle and the European Communities“, *International Affairs*, No 4, 2004. (ověřeno ke dni: 15.4.2013).

<http://search.ebscohost.com.ezproxy.is.cuni.cz/login.aspx?direct=true&db=sih&AN=39748047&lang=cs&site=eds-live>. Str. 139.

Evropy.³⁹

De Gaulle si ale nepředstavoval, že by ve sjednocené Evropě (později západní Evropě) měly mít všechny státy stejné postavení. Vedoucí úlohu měla zastávat právě Francie.⁴⁰ Kromě toho mělo být základem integrace francouzsko-německé přátelství. Právě tyto dvě země byly dle de Gaulla jako jediné obdařeny schopností být opravdu evropské a tudíž nezávislé. Při rozhovorech nebo korespondenci s německým kancléřem Adenauerem vyjádřil de Gaulle názor, že budoucnost Evropy závisí na těchto dvou zemích⁴¹ a že „úzká francouzsko-německá spolupráce ve všech směrech je nesmírně důležitá“.⁴² Díky spolupráci, domnívá se de Gaulle, již ani jeden z národů nebude vynakládat energii na vzájemné boje. Naopak budou spolupracovat s cílem vytvořit silnou Evropu, dostatečně schopnou ubránit se vlivům zvenčí.⁴³ De Gaullovu konceptu byl nakloněn i Adenauer.⁴⁴

De Gaulle ve svých úvahách o spolupráci mezi státy vycházel z přesvědčení, že tato spolupráce musí vždy respektovat suverenitu národních států a nikdy nezasahovat do jejich vnitropolitických problémů. Zastával názor, že každý stát, jakožto specifický svébytný subjekt, by neměl přestat být sám sebou⁴⁵ a měl by „vzít osud své země do vlastních rukou“.⁴⁶ Státy tak spolu mohou spolupracovat a společně postupovat v jistých oblastech, ovšem bezpodmínečně si musí zachovat svou nezávislost a národní osobnost. V této souvislosti popisuje evropskou sounáležitost a existenci společných rysů pro všechny evropské státy. Řadí mezi ně stejnou rasu, křesťanské kořeny, podobný způsob života, který tvoří propojené vazby v souvislosti s kulturou, uměním, vědou, politikou či obchodem. Připouští tedy, že je přirozené vytvořit určitý charakteristický evropský celek, který se těmito společnými rysy vymezí vůči zbytku světa. Velmi důrazně ale upozorňuje na fakt, že se ve snaze sjednotit Evropu nikdy nikomu nepodařilo přinutit státy vzdát se své individuality, ať už se o to pokoušel Napoleon či Hitler. Naopak poukazuje na to, že vždy, když se někdo snažil o potlačení národního státu, vzdmula se vlna nacionalismu. V evropské historii tak nalézají důkazy, proč si sjednocená Evropa vždy musí ponechat hranice jednotlivých států.⁴⁷

³⁹Guyomarch, Alain a ed., *France in the European Union* (New York: St. Martin's Press, 1998). Str. 17-35.

⁴⁰Dalloz, *La France et le monde depuis 1945* Str. 155.

⁴¹Peyrefitte, *C'Était de Gaulle [2. díl]*. Str. 221-222.

⁴²Ibid. Str. 55.

⁴³de Gaulle, „A Concert of European States” Str. 36.

⁴⁴Trachtenberg, „The de Gaulle Problem“ Str. 81-82.Str. 86.

⁴⁵Peyrefitte, *C'Était de Gaulle [1. díl]*.Str. 150.

⁴⁶Ibid. Str. 293.

⁴⁷de Gaulle, „A Concert of European States”. Str. 34-35.

Protože de Gaulle kladl velký důraz na nezávislost států, stavěl se negativně k nadnárodním institucím. Jedině vládní orgány národních států, nikoli nadnárodní instituce, jsou dle něj oprávněné určovat, jaké politické kroky mají jejich země učinit. Generál podotýká, že přirozeností státu je být nezávislý, a tyto instituce nemají bránit nezávislosti zemí.⁴⁸ Uznává, že evropské státy potřebují společné odborné orgány. Ty však mají plnit pouze kontrolní a konzultační funkci a rozhodovací pravomoci bezpodmínečně přenechat jednotlivým národním státům.

Za ideální stav de Gaulle považoval pravidelné mezivládní konzultace na úrovni představitelů států a častější setkání ministrů národních vlád. Na těchto schůzkách by se probíraly problémy a postupy související s každou oblastí, ve které státy spolupracují.⁴⁹ Tím by se splnila de Gaullova podmínka, aby veškerá moc byla soustředěná pouze do rukou národních vlád a nikoliv vnějších institucí.

2.2 De Gaullovy důvody zapojení se do evropské integrace

De Gaullův zájem na evropské integraci pramenil ze dvou cílů – zajistit francouzské národní zájmy a vytvořit nezávislou a soběstačnou Evropu, přičemž první zmíněný byl jednoznačně tím nejdůležitějším. Generál si totiž velmi dobře uvědomoval, že spolupráce západních zemí v rámci EHS přinese Francii výhody. Zájmy Francie představovaly pro de Gaulla vždy hlavní prioritu, jíž podřizoval svou politiku ve všech oblastech. Proto i ve své politice vůči EHS hleděl v první řadě na uspokojení francouzských požadavků.⁵⁰

EHS představovalo pro de Gaulla prostředek, jak vybudovat mocnou, nezávislou a ekonomicky silnou Francii. Dosáhnout těchto cílů bylo pro něj důležité zejména v době, kdy se rozpadalo francouzské impérium. De Gaulle si byl vědom, že Francie za poslední století zeslábla.⁵¹ Tvrdil, že Francie byla dříve neustále ohrožována napadením od jiného státu, a proto byla nucena hledat pomoc jiných států. Také nestabilita politického režimu zabraňovala francouzským vládám učinit důležitá rozhodnutí v zahraniční politice. To vše podle de Gaulla přispívalo k tomu, že se Francie musela držet v pozadí a v mezinárodních vztazích nehrála hlavní roli. Přestože zaznamenávala úspěchy, nebyla ani zdaleka nejsilnějším státem a nemohla tak ze svých úspěchů plně

⁴⁸de Gaulle, "A Concert of European States". Str. 36-41.

⁴⁹Ibid. Str. 34-35.

⁵⁰Guyomarch a ed., *France in the European Union*. Str. 20-47.

⁵¹Peyrefitte, *C'Était de Gaulle [1. díl]*. Str. 283.

těžít. Jako příklad de Gaulle uvádí výsledek první světové války, kdy se Francie sice stala vítězným státem, ale ve výsledku ji toto vítězství nepřineslo velké výhody.⁵² Zmiňuje i druhou světovou válku, během které „Francie trpěla více než ostatní“ a také byla „nejvíce zrazena“.⁵³

Skrze integraci se tak de Gaulle snažil vytvořit z Francie opět velmoc a zajistit ji „grandeur“, což pro něj znamená „...vyhnout se průměrnosti a zajistit (Francii), aby znovu byla taková, jako v dobách její největší slávy“.⁵⁴ Do jisté míry se mu to také podařilo, neboť Francie se v rámci EHS těšila vedoucímu postavení. To přispívalo k upevnění její moci v západní Evropě, ale zároveň i k omezení britského vlivu na evropský kontinent.⁵⁵

Zásadním důvodem pro zapojení se do evropských integračních struktur se stalo očekávání, že členství v EHS výrazným způsobem přispěje k ekonomickému růstu Francie⁵⁶ a zajistí francouzskou ekonomickou bezpečnost. K tomu měla posloužit SZP, která by Francii poskytovala finanční pomoc, díky níž by se francouzské zemědělství rychle modernizovalo, a hlavně by se jejím prostřednictvím uspokojily zájmy francouzských zemědělců.⁵⁷

Jedním z hlavních de Gaullových přání bylo vybudovat z Francie velmoc nezávislou na USA.⁵⁸ Právě EHS umožňovalo Francii uchovat si nezávislou zahraniční politiku, ale zároveň být součástí západního bloku a neupadnout do izolace. O nezávislost na supervelmocích, zejména na USA, usiloval i v případě Evropy, což je další klíčový faktor, kvůli kterému měl de Gaulle zájem na evropské integraci. Jeho cílem bylo narušení bipolárního systému⁵⁹ a vytvoření dostatečně silné sjednocené Evropy, která bude schopna nezávislé mezinárodní politiky, ať už v bezpečnostních nebo ekonomických otázkách. Generál podotýká, že je nezbytné zamezit vlivu USA na Evropu a zabránit Američanům zasahovat do evropských záležitostí. Byl si totiž vědom toho, že v opačném případě by USA získaly větší vliv v Evropě a vliv Francie by byl

⁵²de Gaulle, „*A Concert of European States*“. Str. 27-30.

⁵³De Gaulle: „Francie trpěla více než ostatní, protože byla jediná (z EHS a VB), jejíž legální vláda kolaborovala s nepřítelem. Žádná z těchto zemí neviděla své vůdce prodávat jejich duši. Francie tak byla více zrazena než ostatní.“ v Peyrefitte, *C'Était de Gaulle [1. díl]*. Str. 63.

⁵⁴Peyrefitte, *C'Était de Gaulle [2. díl]*. Str. 91.

⁵⁵Ben Rosamond: *Theories of European Integration* (Houndmills: Palgrave, 2000). Str. 130-131.

⁵⁶Dalloz, *La France et le monde depuis 1945*. Str. 155.

⁵⁷Guyomarch a ed., *France in the European Union*. Str. 141.

⁵⁸de Gaulle, „*A Concert of European States*“ Str. 28-31.

⁵⁹Trachtenberg, „The de Gaulle Problem“ Str. 88.

naopak snižen. Francie by tak ztratila vedoucí postavení v EHS.⁶⁰ Ze stejného důvodu se snažil zabránit snahám Británie začlenit západní Evropu do NATO, což bylo neslučitelné s jeho představou o „evropské Evropě“. Na EHS tak může být nahlíženo jako na prostředek, jak zabránit britsko-americké dominanci v Evropě.⁶¹

2.3 Promítnutí vizí de Gaulla do politiky vůči Evropskému hospodářskému společenství

De Gaulle se snažil své představy promítnout i do praktické politiky. Většinou však narážel na odpor ostatních států EHS, zejména zemí Beneluxu. Významný spor se vedl především o uspořádání EHS, kdy de Gaulle důrazně prosazoval schůzky na mezivládní úrovni. V roce 1961 navrhl mimo pravidelných setkání ministrů zahraničních věcí Šestky i pravidelné vrcholné schůzky představitelů těchto států a vznik Sekretariátu členských zemí EHS. Tento návrh podpořila Itálie a SRN, ale zbylé země se k němu postavily negativně, neboť se obávaly příliš úzkého spojení Francie a SRN. Zejména nizozemský ministr zahraničí Joseph Luns proto požadoval, aby na vrcholné schůzky byla přizvána i VB, která by se stala protiváhou Francie a SRN. Luns ale se svou žádostí neuspěl. Na schůzce nejvyšších představitelů Šestky v Bad Godesbergu bylo mimo jiné dojednáno, že se budou konat pravidelné schůzky hlav států nebo předsedů vlád, ovšem bez VB. Zato byl však de Gaulle nucen uznat spojení s USA a nepřetvářet strukturu Společenství.⁶² De Gaullova snaha oslabit nadnárodní princip EHS se projevila i v tzv. Fouchetově plánu.

Fouchetův plán, představený na podzim roku 1961, byl návrh na vytvoření „Unie států“, nebo-li politické unie se společnou zahraniční a obrannou politikou, v níž by se uplatnil mezivládní přístup a jednohlasná rozhodnutí.⁶³ Dle plánu měla být kupříkladu vytvořena Rada premiérů, Rada ministrů zahraničí, mezivládní výbory nebo Shromáždění Společenství, složené ze zástupců národních parlamentů. Návrh ale nebyl ostatními státy EHS pozitivně přijat, zejména kvůli jeho snaze oslabit nadnárodní

⁶⁰Ramiro, „De Gaulle and the European Communities“ Str. 141.

⁶¹James Ellison, „Separated by the Atlantic: The British and de Gaulle, 1958–1967.“, *Diplomacy and Statecraft*, Vol. 17 Issue 4, 2006. (ověřeno ke dni: 15.4.2013).

<http://search.ebscohost.com.ezproxy.is.cuni.cz/login.aspx?direct=true&db=a9h&AN=23331893&lang=cs&site=eds-live>. Str. 854.

⁶²Hořčíčka Václav a Kovář Martin, *Dějiny evropské integrace II* (Praha: Triton, 2005). Str. 16.

⁶³Hoffmann, „*Comment on Moravcsik*“ Str. 71.

princip, díky čemuž by výrazně posílilo postavení Francie ve Společenství. Nejvíce se vůči Fouchetově plánu ohradilo Nizozemsko a Belgie. Belgický politik Paul Henri Spaak se také obával oslabení spojení s NATO a stejně jako dříve Lunse požadoval zapojit do jednání VB, která téhož roku podala přihlášku na členství v EHS. De Gaulle byl sice ochoten k mírným ústupkům (např. posílení pravomocí Shromáždění), ale zcela odmítl možnost zapojení VB do EHS. Dokument tak nebyl ratifikován.⁶⁴

V roce 1962 byl členským státům předložen revidovaný Fouchetův plán. Hlavní změna spočívala zejména v tom, že Unie států měla nově získat pravomoci i v ekonomické oblasti. Z hlediska institucí nedošlo k výrazné změně, de Gaulle pouze odvolal dřívější ústupky.⁶⁵ Největší problém pro zbylé státy EHS představoval fakt, že plán nepočítal s pomocí NATO při obraně Evropy a společným postupem v zahraniční politice. Došlo by tak k oslabení vzájemných pout mezi Evropou a NATO. Tím pádem by vzrostla moc Francie nad kontinentem, kterou by ještě posílil nový dodatek o ekonomické jednotě.⁶⁶

I z revidovaného Fouchetova plánu tak sešlo, a tedy i z ustanovení pravidelných schůzek nejvyšších představitelů. Část plánu se však promítla do francouzsko-německého spojení, jež stvrdila Elysejská smlouva z počátku roku 1963. Šlo v první řadě o koordinaci zahraniční a obranné politiky. Realisté se domnívají, že neúspěch plánu a de Gaullovy koncepce „Unie států“ znamenal prohloubení generálova odporu vůči Británii a USA, jež se projevilo v prvním vetu vůči vstupu VB do EHS.⁶⁷ Naopak Moravcsik tvrdí, že nezdár Fouchetova plánu neměl na de Gaullovo rozhodnutí vetovat britskou žádost žádný vliv.⁶⁸

De Gaulle ve svých úvahách o evropské spolupráci velmi zdůrazňoval nutnost zachování národní suverenity. Kritizoval nadnárodní model integrace⁶⁹ a snažil se jej nahradit pravidelnými schůzkami na mezivládní úrovni. Generál si přál, aby Evropa byla nezávislá a aby díky sjednocení byla schopna čelit vlivu velmocí, zejména USA a SSSR. Z de Gaullových vizí o Evropě a postavení Francie ve světě je však patrné, že se generál chtěl zapojit do evropské integrace hlavně z důvodu dosažení francouzských národních zájmů. Tyto zájmy byly jak geopolitického charakteru (zajištění

⁶⁴Hořička a Kovář, *Dějiny evropské integrace II.* Str. 16-18.

⁶⁵Ibid. Str. 18-19.

⁶⁶Ibid. Str. 19-20.

⁶⁷Ibid. Str. 19.

⁶⁸Moravcsik, „De Gaulle Between Grain and Grandeur Part 1“ Str. 34-35.

⁶⁹Dalloz, *La France et le monde depuis 1945* Str. 155.

francouzského hegemonního postavení v Evropě, nezávislost Francie, posilování její moci a v důsledku vytvoření z francouzského státu velmoc⁷⁰), tak ekonomického (snaha ekonomicky posílit Francii skrze SZP a uspokojit tak zájmy hlavní domácí nátlakové skupiny, francouzských zemědělců). K tomu, aby se dokázalo určit, který z těchto zájmů hrál v de Gaullově integrační politice prvořadou roli, poslouží analýza jednoho z generálova nejdůležitějších kroků, které učinil ve svém působení v EHS – první zamítnutí britské žádosti o vstup do Společenství.

⁷⁰de Gaulle, “*A Concert of European States*”. Str. 33.

3 De Gaullovo první veto ke vstupu Velké Británie do Evropského hospodářského společenství

Francouzský prezident se již od podání britské přihlášky ke vstupu do EHS v červenci 1961 stavěl k jejímu případnému členství negativně. Důvody, proč dne 14. 1. 1963 na tiskové konferenci vetoval britskou žádost, lze rozdělit do dvou skupin. Do první se řadí argumenty, které vycházely z de Gaullova přesvědčení, že vstup VB by nebyl přínosný pro EHS. Tyto důvody de Gaulle většinou veřejně prezentoval, ať už v oficiálních prohlášeních nebo na setkáních s britským premiérem Haroldem Macmillanem. Patří mezi ně britský nejednotný postoj k připojení Británie k EHS, podmínky, které si VB ohledně vstupu do Společenství kladla, odlišnost VB od zbylých států EHS a s tím související upřednostňování vztahů s USA před Evropou.⁷¹

Britský nejednotný postoj k připojení se k EHS usnadnil de Gaullovo rozhodnutí vetovat britskou žádost o vstup do Společenství. Většina členů Labouristické strany vstup odmítala⁷², čehož de Gaulle využil. Prohlásil: „...jak by mohla VB vstoupit, když si to nepřeje ani strana, která se pravděpodobně dostane v příštích volbách k moci“⁷³.

Odpůrci britského členství v EHS považovali vztahy s USA a Commonwealthem za přednější než vztahy s Evropou. Domnívali se, že by členství omezilo postavení Británie ve světě. Labouristická strana také, stejně jako značná část veřejnosti, cítila silnou averzi vůči federálnímu uspořádání Společenství a závazkům vyplývajících ze členství.⁷⁴ Levé křídlo strany se obávalo zbrzdění rozvoje socialismu v zemi a v 60. letech vnímalo EHS jako „kapitalistické spiknutí s cílem zmařit socialismus“. Někteří členové Labouristické strany by však vstup VB do EHS uvítali.⁷⁵ Jiní původně britskému členství vzdorovali, avšak ekonomická situace je přinutila své stanovisko přehodnotit.⁷⁶

De Gaullovi velmi vadily podmínky, které si VB zpočátku kladla a také neústupný styl Heathova vyjednávání. Heath nejvíce trval na zachování zvláštních

⁷¹Trachtenberg, „De Gaulle, Moravcsik, and Europe.“ Str. 145-146.

⁷²Rhiannon Vickers, *The Labour Party and the world* (Manchester: Manchester University Press, 2003). Str. 81-82.

⁷³John Pinder, *The Building of the European Union* (Oxford: Oxford University Press, 1998). Str. 55.

⁷⁴Vickers, *The Labour Party and the world*. Str. 62-82.

⁷⁵George Brown, Roy Jenkins či Michael Stewart

⁷⁶např. James Callaghan

vztahů se zeměmi Commonwealthu⁷⁷. Dle de Gaulla byly britské požadavky zcela neslučitelné s charakterem EHS a s jeho cíli. Prohlásil, že případný britský vstup do EHS nebude podle podmínek, co si klade VB, protože ona je žadatelem.⁷⁸

De Gaulle Británii vyčetl její odlišnost na schůzkách s britským premiérem Haroldem Macmillanem v červnu roku 1962 na zámku v Champs-sur-Marne a v prosinci téhož roku v Rambouillet. Oba státníci se sešli za účelem projednání britské žádosti o vstup do EHS. Přestože Macmillan na obou schůzkách ustoupil od dřívějších požadavků představených Heathem, de Gaulle opět vyjádřil své pochyby, jestli je Británie připravena připojit se k Šestce. Ty odůvodňoval odlišným politickým i ekonomickým charakterem VB jakožto námořní velmoci, jež se neslučoval s charakterem ostatních států EHS vycházejícím z kontinentálního principu.⁷⁹ V souvislosti s ekonomickou neslučitelností VB s EHS například zmínil „zcela odlišný zemědělský systém“.⁸⁰ V politické sféře poukazyval na spojení VB se zeměmi odlišného charakteru od zemí EHS, zvláště s USA. Generál Británii také vytýkal, že hledí jen na své vlastní zájmy, které se neshodují se zájmy Šestky ani se snahami o evropskou integraci. Přestože se Macmillan snažil de Gaulla přesvědčit, aby akceptoval vstup VB, nepodařilo se mu to.⁸¹ Na tiskové konferenci dne 14. 1. 1963 de Gaulle jako oficiální důvod veta uvedl, že smlouva o EHS byla uzavřena mezi státy, jejichž povahy jsou si blízké a jelikož VB tento předpoklad nespĺňuje, není žádoucí, aby vstoupila do EHS.⁸² Z toho lze vyvodit, že ani britské požadavky, ani postoj Labouristické strany nemohly mít na de Gaullovo veto zásadní vliv.

Důvody, které však byly zásadní pro de Gaullovo rozhodnutí vetovat britskou žádost, lze zařadit do druhé skupiny. Spadají sem ty argumenty, které de Gaulle oficiálně neprezentoval, jelikož pramenily z obavy ze zmaření francouzských národních zájmů. Patří mezi ně de Gaullova obava z VB jakožto silné velmoci⁸³, která by narušila

⁷⁷Duncan Watts, *Britain in the European Union today* (Manchester: Manchester University Press, 2005). Str. 27-29.

⁷⁸Peyrefitte, *C'Était de Gaulle [1. díl]*. Str. 333.

⁷⁹Press Conference by President de Gaulle, Paris, 14 January 1963. Reproduced from WEU, Political Union of Europe, staženo z: <http://aei.pitt.edu/5777/> (ověřeno ke dni: 2.5.2013). Str. 85-89.

⁸⁰Trachtenberg, „De Gaulle, Moravcsik, and Europe.“ Str. 146-7.

⁸¹Ramiro, „De Gaulle and the European Communities“ Str. 110-112.

⁸²Charles de Gaulle, *Discours et messages. Volume IV: Pour l'effort (1962-1965)*. (Paris: Plon, 1970.). staženo z http://www.cvce.eu/obj/discours_de_charles_de_gaulle_alger_4_juin_1958-fr-0cced248-5cc4-4699-8a37-87479048224c.html. (ověřeno ke dni: 5.7.2013).

⁸³Maurice Vaisse, *La puissance ou l'influence? :la France dans le monde depuis 1958* (Paříž: Fayard,

francouzské vedoucí postavení v EHS, příliš těsné britsko-americké spojenectví, díky čemuž by USA získaly vliv na evropské záležitosti⁸⁴ a obava ze zmaření SZP, která vycházela z britského postoje k této politice. Jak je patrné z de Gaullovy snahy zajistit francouzské národní zájmy a z jeho uvažování o evropské integraci, mezi primární důvody prvního de Gaullova veta vůči vstupu VB do EHS patří důvody ze druhé skupiny.

De Gaulle považoval za nutné uchovat Společenství ve stavu, v jakém se nacházelo. Vstup Spojeného království by dle generála s sebou přinesl změny související s britskou závislostí na USA.⁸⁵ Domníval se, že spojenectví VB s USA by přerostlo v americkou kontrolu evropských záležitostí, což bylo v zásadním rozporu s jeho představou o evropské integraci.⁸⁶ I veřejně několikrát uvedl, že právě zvláštní britsko-americké vztahy jsou jedním z důvodů, proč VB není dostatečně „evropská“. Odmítal dopustit, aby do EHS byla přijata země, jež dává přednost USA před Evropou.⁸⁷

Generál Británii také podezíral z úmyslu více zapojit USA do evropských záležitostí a zajistit jim tak významný vliv v Evropě. USA by tak dle de Gaulla představovaly „trojského koně v Evropě“.⁸⁸ Domníval se, že VB jakožto člen EHS by prosazovala podepsání smluv o volném obchodu s USA a Kanadou.⁸⁹ Jakékoli obchodní svazky s USA v rámci Společenství však byly pro de Gaulla zcela neakceptovatelné.

Na prosincové schůzce v Rambouillet de Gaulle dokonce Macmillana upozornil na úmysl vetovat, pokud VB neskončí s aliancí s USA. Macmillan de Gaulla ujišťoval, že VB chce být samostatná a nehodlá být satelitem USA. Ovšem o několik dní později, dne 19. 12. 1962, se v Nassau sešel britský premiér s americkým prezidentem J.F. Kennedym, kde se USA zavázaly poskytnout Británii rakety Polaris. De Gaulle na britské akceptování americké pomoci reagoval rozhořčeně.⁹⁰ Prohlásil, že „Velká Británie odevzdala svou jadernou moc USA“.⁹¹

2009). Str. 105.

⁸⁴Ellison, „Separated by the Atlantic“ Str. 857-858.

⁸⁵Trachtenberg, „De Gaulle, Moravcsik, and Europe.“ Str. 145-146.

⁸⁶Peyrefitte, *C'Était de Gaulle [1. díl]*.Str. 348.

⁸⁷Trachtenberg, „De Gaulle, Moravcsik, and Europe.“ Str. 145-146.

⁸⁸Peyrefitte, *C'Était de Gaulle [1. díl]*.Str. 282.

⁸⁹Ibid. Str. 333.

⁹⁰Vaisse, *La puissance ou l'influence? :la France dans le monde depuis 1958*. Str. 105.

⁹¹Hořička a Kovář, *Dějiny evropské integrace II*. Str. 39-40.

Důležitou roli v de Gaullově politice hrála jeho obava z britského velmocenského postavení. Jak je patrné z de Gaullových soukromých rozhovorů, snahu VB vstoupit do EHS vnímal jako spiknutí s úmyslem jej zničit, respektive překazit jeho dosavadní charakter. Tvrdil, že když se Británii nepovedlo rozvrátit Společenství zvenčí, pokusila by se o to jakožto člen zevnitř.⁹² Snahu VB vstoupit do EHS vnímal jako její pokus ovládnout Evropu politicky i ekonomicky, čímž by narušila francouzské hegemonní postavení ve Společenství. De Gaulle si byl vědom, že většina států EHS by se přiklonila na stranu VB a také by došlo k oslabení francouzsko-německého spojení, na němž si zakládal.⁹³ Kromě toho si nebyl jist, jestli by zvládl dominovat celkem deseti státům v EHS, za předpokladu, že by spolu s VB přibyly i ostatní země žádající o vstup.⁹⁴

Obava ze ztráty francouzské hegemonie v EHS a nezávislosti Francie i Evropy patří mezi nejdůležitější geopolitické důvody prvního de Gaullova veta. Za nejsilnější ekonomický argument je považována de Gaullova obava z neúspěchu SZP v případě britského vstupu. Británie totiž kvůli odlišnému modelu zemědělského systému neměla o SZP zájem.⁹⁵ Naopak de Gaulle měl na jejím vytvoření zájem eminentní. Proto v době, kdy finální verze SZP ještě nebyla plně ustanovena, soustředil značnou pozornost na to, aby jeho dosavadní snahy nebyly zmařeny.⁹⁶ Vstup VB se stal nežádoucí, neboť by mohl krátce před zavedením SZP překazit veškeré generálovy dosavadní snahy.

K tomu, aby se získala odpověď na otázku, jestli byly důvody prvního de Gaullova veta ohledně vstupu VB do EHS primárně geopolitického, nebo ekonomického charakteru, se použijí tři kritéria. Práce se bude zabývat tím, jak se de Gaulle stavěl ke SZP, v jakých oblastech byl ochoten k ústupkům a jak s francouzskými národními zájmy souviselo načasování generálových politických rozhodnutí.

⁹²Peyrefitte, *C'Était de Gaulle [1. díl]*. Str. 282.

⁹³Peyrefitte, *C'Était de Gaulle [2. díl]*. Str. 223.

⁹⁴Spolu s VB požádaly o členství rovněž Dánsko, Norsko a Irsko

⁹⁵Trachtenberg, „De Gaulle, Moravcsik, and Europe.“ Str. 146-147.

⁹⁶Moravcsik, „De Gaulle Between Grain and Grandeur Part 2“. Str. 7-11.

3.1 *Postoj de Gaulla ke Společné zemědělské politice*

Prvním kritériem určující charakter de Gaullova veta a francouzských národních zájmů bude analýza postoje de Gaulla ke SZP, při které zjistíme, kvůli čemu nebo případně kvůli komu ji považoval za důležitou část své politiky.

Francouzští zemědělstí výrobci prokazovali v Evropě v 60. letech relativně konkurenceschopnost,⁹⁷ ovšem to samé nelze říci o jejich schopnosti konkurovat výrobcům z USA nebo ze zemí Commonwealthu⁹⁸. Francouzský stát musel zemědělství poskytovat rozsáhlé finanční dotace nutné pro prosperitu tohoto sektoru.⁹⁹ Jak Moravcsik několikrát vyzdvihuje, de Gaulle si nemohl dovolit zanedbávat potřeby zemědělců, neboť tvořili voličskou základnu nejen samotného generála, ale i gaullistů.¹⁰⁰

Francouzští zemědělci měli na vytvoření SZP v EHS eminentní zájem, protože by vyřešila jejich problém, jenž spočíval v nadbytcích. Francouzský domácí trh nebyl schopen absorbovat veškerou produkci svých zemědělců, proto byl export zemědělských komodit zcela nezbytný. SZP by zajistila smlouvy o přednostní výměně zboží mezi členskými státy, čímž by francouzští zemědělci nejen získali odbyt pro svoji produkci, ale dokonce by ji mohli bez rizika zvýšit. Dosavadní dovoz ze světového trhu by pro státy EHS nahradily hlavní francouzské vývozní artikly.¹⁰¹

Největší tlaky na evropskou integraci tak přicházely ze strany zemědělců. Ještě předtím se ale francouzští zemědělci snažili sami navázat spolupráci s VB a SRN¹⁰², jedinými zeměmi v Evropě, které by mohly mít významný dopad na francouzské zemědělství. VB ovšem ihned dala najevo, že o spolupráci nemá zájem, takže francouzští zemědělci ještě znásobili své snahy na zapojení SRN. Přestože vyvíjeli značnou aktivitu, jejich snahy na uspokojivé řešení problematice otázky nestačily.¹⁰³

Na přelomu let 1958 a 1959 dosáhl problém se zemědělskými nadbytky svého vrcholu. V této době pro de Gaulla zemědělství rozhodně nepředstavovalo hlavní národní zájem, ale generál ho naopak se svým tehdejším premiérem Michélem Debrém považoval za zaostalé. Debré s de Gaullem prosazovali v této otázce ekonomický liberalismus. Chtěli snížit ceny zemědělských výrobků i výši vládních dotací, aby

⁹⁷co se týká jejich hlavních vývozních komodit, obilí, cukru a hovězího masa

⁹⁸ Francouzští zemědělci bylo světově konkurenceschopní pouze ve vývozu vína a gurmánských produktů, hlavních vývozních artiklů (obilí, cukr, hovězí maso).

⁹⁹Moravcsik, „De Gaulle Between Grain and Grandeur Part 1“. Str. 14-20.

¹⁰⁰Ibid.Str. 29.

¹⁰¹Ibid. Str. 15-20.

¹⁰²V 50.letech

¹⁰³Moravcsik, „De Gaulle Between Grain and Grandeur Part 1“. Str. 16-18.

zamezili přebytkům výrobků. Díky tomu by se zemědělství mohlo lépe modernizovat a tlaky na výdaje ze státní pokladny by se omezily. U zemědělců vyvolaly takové plány silné protesty a nepokoje. Proto de Gaulle urychleně změnil kurs a naopak státní dotace zvýšil. Jeho opatření však nemohlo mít dlouhého trvání. Sám si brzy uvědomil, že jednostranné státní dotace by Francii zničily. Proto dospěl ke stejnému zjištění jako zemědělci – je nezbytné, aby se nadprodukce dostala na evropský trh díky SZP. 104

Od roku 1961 se tak zemědělská otázka, respektive SZP stává jedním z ústředních národních zájmů¹⁰⁵, čili jedním z de Gaullových hlavních cílů a také důvodem, proč usiloval o těsnější evropskou spolupráci v rámci EHS. Jako důkazy slouží mnohé de Gaullovy soukromé výroky nebo rozhovory s jeho nejbližšími spolupracovníky. De Gaulle např. prohlásil, že „SZP musí být nutně vyřešena“, neboť jinak by nastala situace, že bude mít „Alžír na vlastní půdě“¹⁰⁶. V roce 1963 přímo uvádí, že „dominantní téma je zemědělská otázka“.¹⁰⁷ V roce 1965 přiznal, že „zemědělské exporty jsou pro Francii vším“¹⁰⁸. De Gaulle tedy začal pracovat na realizaci SZP a zabráněním všeho, co by ji mohlo zmařit.

K tomu bylo v první řadě nutné učinit nezbytné kroky v EHS. Jestliže VB neměla v minulosti zájem dovážet zemědělské výrobky z Francie, znamenalo to dvě věci. Za prvé, jediným řešením se ukázalo být připuštění vytvoření zóny volného obchodu v průmyslu výměnou za přednostní vstup francouzských zemědělských výrobků na trhy členů EHS, zejména na německý trh. V rámci celní unie muselo být rovněž zabráněno zemědělským importům ze zemí třetího světa.¹⁰⁹ De Gaulle doslova Adenauerovi řekl: „Je nezbytné, aby Šestka přijala SZP, tak, jak to učinila s průmyslem. Je to druhá etapa společné politiky a hlavní bod jednání.“¹¹⁰

Za druhé, dokud nebyla SZP finančně, právně a politicky plně zajištěna, VB musela zůstat mimo EHS, tlaku USA skrz jednání GATT muselo být zabráněno a jednotné hlasování v EHS muselo být bezpodmínečně zachováno. De Gaulle se totiž domníval, že pokud by byla VB vpuštěna do EHS před ustanovením SZP, spolu se SRN, USA a možná i Nizozemskem by zablokovala její vytvoření.¹¹¹ Tvrdil také, že by VB pokračovala v levném dovozu zemědělských komodit z Kanady, Austrálie a Nového

¹⁰⁴Moravcsik, „De Gaulle Between Grain and Grandeur Part 1“. Str. 23-29.

¹⁰⁵Ibid. Str. 19.

¹⁰⁶Peyrefitte, *C'Était de Gaulle [1. díl]*. Str. 302.

¹⁰⁷Peyrefitte, *C'Était de Gaulle [2. díl]*. Str. 231

¹⁰⁸Ibid. Str. 231

¹⁰⁹Moravcsik, „De Gaulle Between Grain and Grandeur Part 1“. Str. 17-19.

¹¹⁰de Gaulle, *Lettres notes et carnets : Janvier 1961 - Décembre 1963*. Str. 174

¹¹¹Moravcsik, „De Gaulle Between Grain and Grandeur Part 1“. Str. 17-20.

Zélandu. Ostatní státy a zejména SRN by se k ní přidaly, což by způsobilo nedostatek odbytu pro evropskou a hlavně francouzskou nadprodukcí. Francie by tak opět musela dotovat své zemědělství vysokými částkami a znovu by tak povstala otázka, jak vyřešit tento problém.¹¹² Z toho důvodu se také de Gaulle snažil ze všech sil zabránit zavedení majoritního hlasování, které by jakékoli protiakce vůči SZP usnadnilo a umožnilo by vstup VB.¹¹³

Z de Gaullova postoje k francouzskému zemědělství Moravcsik usuzuje, že se jednalo o primární národní zájem, jež de Gaulle potřeboval zajistit. Tvrdí, že generálovo značné úsilí na vytvoření SZP pramenilo ze snahy uspokojit francouzské zemědělce jakožto nejvlivnější nátlakovou skupinu.¹¹⁴ Potřebou zřídit SZP a zabránit jakýmkoli pokusům o její zmaření vysvětluje generálovo první veto vůči vstupu VB do EHS.¹¹⁵

Hoffmann a Keeler souhlasí s Moravcsikovým tvrzením, že de Gaullova zemědělská politika měla za cíl ustanovit SZP, jež by zajistila francouzským zemědělcům odbytí jejich výrobků a zároveň jim poskytla dotace. Ovšem vyzdvihují de Gaullovy snahy dosáhnout prosperující ekonomiky také prostřednictvím modernizace¹¹⁶ a kritizují Moravcsika za to, že zanedbává¹¹⁷ nebo nesprávně interpretuje reformistické nadšení ministra zemědělství Edgarda Pisaniho, Michela Debrého ale i samotného de Gaulla.¹¹⁸

Co ovšem považuje Keeler za nejdůležitější je fakt, že v letech 1960 a 1962 byly vydány zákony ohledně zemědělských reforem i přes zarytý odpor dvou nejvlivnějších zemědělských zájmových skupin. Ve vydání těchto zákonů spatřuje Keeler důkaz, že nátlakové skupiny nemohly hrát v de Gaullově politice tak zásadní roli, aby jejich zájmy byly pro de Gaulla primárními. Staví se tak negativně k Moravcsikově domněnce, že SZP měla být kvůli zajištění zájmů zemědělců hlavním důvodem prvního de Gaullova veta vůči vstupu VB do EHS.¹¹⁹

¹¹²Peyrefitte, *C'Était de Gaulle [1. díl]*. Str. 333.

¹¹³Moravcsik, „De Gaulle Between Grain and Grandeur Part 1“. Str. 16-18.

¹¹⁴Ibid. Str. 20.

¹¹⁵Ibid. Str. 5.

¹¹⁶John T. S. Keeler, „A response to Andrew Moravcsik“, *Journal of Cold War Studies*, Fall 2000, Vol. 2 Issue 3 (ověřeno ke dni: 25.4.2013).

<http://search.ebscohost.com.ezproxy.is.cuni.cz/login.aspx?direct=true&db=a9h&AN=5337454&lang=cs&site=eds-live>. Str. 74-76.

¹¹⁷Keeler, „A response to Andrew Moravcsik“ Str. 74-75.

¹¹⁸Hoffmann, „Comment on Moravcsik“ Str. 69-70.

¹¹⁹Keeler, „A response to Andrew Moravcsik“ Str. 74-76.

Stejného názoru je i většina ostatních autorů, kteří Moravcikovi nejvíce vyčítají, že nepřináší dostatek důkazů, že by francouzské národní zájmy vycházely primárně z domácích nátlakových skupin. Uznávají, že ekonomické problémy byly pro de Gaulla důležité, nikoli však dominantně z důvodu, aby si zajistil podporu veřejnosti a uspokojil zájmové skupiny.¹²⁰

První kritérium tak nedalo jednoznačnou odpověď na to, zda-li de Gaullova politika a první veto byly určovány primárně ekonomickými, nebo geopolitickými zájmy. Došlo se ovšem k závěru, že ekonomické motivy hrály v národním zájmu zásadní roli a do francouzského veta se promítly.

3.2 De Gaullova ochota k ústupkům

Další spor realistů a Moravcsika se týká de Gaullovy ochoty k ústupkům. Při něm tato práce vychází z Moravcsikova tvrzení, že stát je ochoten k ústupkům v určité oblasti, aby dosáhl svých zájmů v oblasti představující primární národní zájem, v níž k ústupkům ochoten není. Zastánci geopolitického charakteru de Gaullovy politiky tvrdí, že de Gaulle byl nucen dělat ústupky v ekonomice, aby dosáhl svých geopolitických cílů. Dle realistů tak de Gaulle připustil začlenění SRN do celní unie a přítomnost SRN u jednání GATT, aby dosáhl těsnější politické spolupráce se SRN a podařilo se mu odstranit federalistické prvky evropských institucí. Moravcsik na jejich tvrzení reaguje souhlasem s de Gaullovým hledáním usnadnění francouzské a evropské zahraniční a obranné politiky podporou celní unii včetně přítomnosti SRN. Na rozdíl od realistů ale tvrdí, že právě podpora celní unii měla být jen cestou k posílení evropské ekonomické spolupráce.¹²¹ Podle Moravcsika tak geopolitika sloužila pro de Gaulla jako nástroj obchodních zájmů, nikoli opačně.¹²²

Moravcsik tvrdí, že de Gaulle nebyl v oblasti ekonomických zájmů Francie ochoten k jakýmkoli ústupkům a vpuštění VB do EHS připouštěl pouze za podmínky, že VB bude akceptovat zemědělské požadavky a po ustanovení SZP se k této politice

¹²⁰Watts, *Britain in the European Union today*. Str. 23

¹²¹Moravcsik, „De Gaulle Between Grain and Grandeur Part 1“. Str. 20-21.

¹²²Ibid. Str. 31.

připojí.¹²³ Moravcsikovo tvrzení dokazují četná generálova prohlášení. Kupříkladu v roce 1962 sdělil de Gaulle Macmillanovi, že: „VB ještě není připravena vstoupit do EHS, protože povaha jejího zemědělského sektoru je proti francouzským zájmům“.¹²⁴ Při soukromých rozvorech s Peyrefitte prohlásil, že „nemá nic proti Macmillanovi, ale nemůže mu svěřit francouzský národní zájem“.¹²⁵

Moravcsik poukazuje na to, že v souvislosti se SZP si generál stál nekompromisně za svým stanoviskem a bez váhání prováděl veškerá opatření k zajištění jejího bezproblémového ustanovení. Důkazem jsou nejprve de Gaullovy snahy přesvědčit SRN, aby akceptovala SZP, které následně přerostly v nátlak.¹²⁶ Německá vláda chránila relativně nekonkurenceschopné německé farmáře, proto de Gaulle musel SRN přesvědčit, aby otevřela svůj vysoce chráněný zemědělský trh a opustila od existujících bilaterálních smluv se třetími zeměmi. Zájem de Gaulla na zapojení SRN do SZP byl eminentní. Když se německá vláda stále zdráhala souhlasit se SZP, začal de Gaulle na SRN vyvíjet nátlak.¹²⁷ Generál vyjádřil své zklamání ohledně francouzsko-německé spolupráce, která pro něj nebyla dostatečně efektivní. Adenauerovi zdůrazňoval, že „francouzsko-německé přátelství v dnešním světě nestačí“¹²⁸ a je nutné „společné dílo“.¹²⁹ Adenauer de Gaulla ujistňoval o jeho snaze modifikovat strukturu německého zemědělství. Prohlásil, že francouzsko-německé přátelství je pro něj nejdůležitější výsledek jeho působení v politice.¹³⁰

Moravcsik se domnívá, že se od roku 1960 stala SZP pro Francii hlavním národním zájmem a od té doby de Gaulle podmiňoval veškerá německá přání opětovným německým souhlasem se SZP a hrozil nesplněním německých žádostí v případě nesouhlasu. Tak de Gaulle několikrát pohrozil anulací francouzsko-německé smlouvy z roku 1963, odložením jednání GATT, odstraněním francouzských jednotek ze SRN nebo přerušением spolupráce se SRN, které vystřídá navázání kontaktů se SSSR.¹³¹ V roce 1961 řekl de Gaulle Adenauerovi, že politická spolupráce je nemyslitelná, dokud nebude přijata SZP. V letech 1964 a 1965 opakovaně vyhrožoval francouzským odchodem z EHS a jeho zničením pokud SRN nebude ochotna

¹²³Moravcsik, „De Gaulle Between Grain and Grandeur Part 1“. Str. 25.

¹²⁴Peyrefitte, *C'Était de Gaulle [1. díl]*. Str. 348.

¹²⁵Ibid. Str. 304

¹²⁶Moravcsik, „De Gaulle Between Grain and Grandeur Part 1“. Str. 33.

¹²⁷Ibid. Str. 33.

¹²⁸Peyrefitte, *C'Était de Gaulle [2. díl]*. Str. 231-232.

¹²⁹de Gaulle, *Lettres notes et carnets : Janvier 1961 - Décembre 1963*. Str. 260.

¹³⁰Peyrefitte, *C'Était de Gaulle [2. díl]*. Str. 237.

¹³¹Moravcsik, „De Gaulle Between Grain and Grandeur Part 1“. Str. 32.

akceptovat SZP.¹³² Nekompromisní postoj de Gaulla k SZP tak splňuje první část kritéria ochoty k ústupkům.

Moravcsik jako důkaz splnění i druhé části kritéria, tedy ochotu státu ustoupit v jiné oblasti než je jeho klíčový národní zájem, uvádí, že de Gaulle byl ochoten ustoupit nadnárodnímu charakteru institucí výměnou za ustanovení SZP podle francouzských představ. Toto stanovisko samozřejmě neprezentoval oficiálně před svými partnery z EHS, ale řídil se jím ve své integrační politice. Byl ochoten dočasně se vzdát boje za mezivládní bázi Společenství, přestože supranacionalita se silně přičila jeho vizi o sjednocené Evropě.¹³³ Obával se totiž, že pokud by dával příliš najevo svoji nevoli podřídit se nadnárodní institucím, mohla by se Pětka odvrátit od Francie a pokoušet se o spolupráci s VB. De Gaulle si uvědomoval, že jakékoli spojení mezi VB a Pětkou by mohlo překazit plány na ustanovení SZP. Proto bylo nezbytné vytvořit pro Pětku určitou iluzi o pozitivním přístupu Francie k evropské integraci. Zdánlivá prohlubující se integrace, kterou měly zajistit celní unie a zejména souhlas s charakterem institucí, měla za úkol poskytnout ochranu francouzským národním zájmům. Tento „evropský plán“ doporučil de Gaullovi právě Peyrefitte.¹³⁴

Realisté však vidí de Gaullovu neochotu ustoupit především v bezpečnostních a zahraničních otázkách. Kupříkladu Hoffmann tvrdí, že de Gaulle chtěl v první řadě ustanovení Fouchetova plánu a to přesně podle svých představ bez možnosti jakýchkoli ústupků.¹³⁵ Tím by se naplnil první předpoklad kritéria, tedy že stát ve svém primárním zájmu není ochoten učinit ústupky.

Jestliže by ale Fouchetův plán pro de Gaulla skutečně představoval dominantní národní zájem, byl by výměnou za jeho ustanovení ochotný ustoupit v jiné oblasti. V roce 1961 při prvním předložení plánu na „Unii států“ k tomu sice skutečně ochotný byl, o několik měsíců později však vzal své dřívější ústupky zpět.¹³⁶ Z toho vyplývá, že společná bezpečnost a obranná politika EHS nemohla být podle kritéria ochoty k ústupkům primárním francouzským národním zájmem. Naopak jak lze vidět z de Gaullových výroků a integrační politiky, generál své ekonomické preference nejenže nekompromisně prosazoval, ale také z nich nebyl ochoten ustoupit. Kritérium ústupků tak jednoznačně svědčí o primárním ekonomickém charakteru de Gaullovo veta a

¹³²Peyrefitte, *C'Était de Gaulle [2. díl]..* Str. 257-260.

¹³³Moravcsik, „De Gaulle Between Grain and Grandeur Part 1“. Str. 38.

¹³⁴Ibid. Str. 38-42

¹³⁵Hoffmann, „*Comment on Moravcsik*“. Str. 71-72.

¹³⁶Hořčíčka a Kovář, *Dějiny evropské integrace II.* Str. 18-19.

francouzského národního zájmu.

3.3 Načasování de Gaullových politických rozhodnutí

Načasování politických rozhodnutí de Gaulla je třetím kritériem, které by mělo určit primární geopolitický, nebo ekonomický charakter prvního francouzského veta. Toto načasování dle Moravcsika potvrzuje nadřazenost ekonomických národních zájmů před geopolitickými a SZP jako hlavní motivaci de Gaullova veta. Svě tvrzení vysvětluje s návazností na de Gaullovu ochotu k ústupkům v geopolitické oblasti. Domnívá se, že na de Gaullově přání, aby se z Francie stala velmoc s hegemonním postavením v nezávislé Evropě, se nic nezměnilo. Stejně jako na jeho negativním postoji k nadnárodním institucím. Ovšem v době, kdy primární zájem Francie, Společná zemědělská politika, stále nebyl zajištěn, musel de Gaulle naplnění svých geopolitických vizí odložit. De Gaulle se jimi podle Moravcsika mohl opět začít zabývat tehdy, až bude SZP plně ustanovena.¹³⁷

Dlouhodobé plány de Gaullových politických opatření dokazuje Moravcsik generálovými slovy z roku 1963, kdy Macmillanovi oznámil, že VB bude nejspíše připravena vstoupit do EHS za 4-8 let. Samozřejmě není náhoda, že v tomto časovém rozsahu zamýšlel ustanovit SZP. Ke konci 60. let, kdy SZP již byla téměř vytvořena, se de Gaullovo oponování vůči britskému vstupu do EHS zmírnilo.¹³⁸ Moravcsik de Gaullovu umírněnější postup vysvětluje právě úspěšnými jednáními o SPZ.¹³⁹

Do souvislosti s načasováním politických rozhodnutí de Gaulla se může dát i spor realistů s Moravcsikem o míře vlivu britsko-americké nukleární smlouvy z Nassau na první francouzské veto. Většina realistů, zejména těch, co považují nezávislost Francie a Evropy za primární národní zájem za prezidentského de Gaulla, přisuzují této smlouvě zásadní roli při generálově rozhodnutí vetovat.¹⁴⁰ Spojitost veta se smlouvou z Nassau však Moravcsik odmítá. Poukazuje na to, že smlouva byla podepsána dne 19. 12. 1962, tedy dva dny předtím, než de Gaulle před svými spolupracovníky přednesl své

¹³⁷Moravcsik, „De Gaulle Between Grain and Grandeur Part 2“. Str. 23

¹³⁸Moravcsik, „De Gaulle Between Grain and Grandeur Part 1“. Str. 3.

¹³⁹De Gaulle byl sice stále proti vstupu VB do EHS, jelikož se ale blížilo ukotvení SZP, nemusel se obávat o hlavní národní zájem Francie. Přesto není pochyb, že VB si ve Společenství nepřál také kvůli ohrožení hegemonie.

¹⁴⁰Hoffmann, „Comment on Moravcsik“. Str. 72.

finální rozhodnutí vetovat.¹⁴¹ O tom, že de Gaullovův záměr nemohl být silně ovlivněn prosincovým americko-britským setkáním, je ale přesvědčen i Vanke.¹⁴²

Lze tedy říci, že třetí kritérium načasování politických rozhodnutí mluví vcelku spíše o primárním ekonomickém zájmu v de Gaullově politice a rovněž i o primárním důvodu generálova prvního veta.

Z de Gaullova postoje k evropské integraci a k národním zájmům vyplývá, že vetoval britskou žádost o vstup do EHS kvůli obavě ze zkomplikování zajištění francouzských národních zájmů. Dochází se tak k závěru, že první francouzské veto bylo nástrojem zajištění těchto zájmů. Generálovo rozhodnutí vetovat bylo nejvíce ovlivněno třemi aspekty. Za prvé jsou to obavy, že kdyby VB vstoupila do EHS, nebylo by možné ustanovit SZP kvůli britskému odlišnému zemědělskému systému. Za druhé fakt, že se vstupem VB jakožto silné mocnosti by Francie ztratila své dosavadní hegemonní postavení v EHS. A za třetí de Gaullovo přesvědčení, že díky vstupu VB do EHS by se zesílil vliv USA na kontinentě a Evropa i Francie by tak nebyly zcela nezávislé.

Odpověď na to, který z těchto třech důvodů veta hrál v de Gaullově rozhodnutí dominantní rolí, tedy zároveň měla odpovědět na otázku, jestli de Gaullova politika byla určována primárně geopolitickými, nebo ekonomickými zájmy a přiklonit se tak buď k realistické, nebo liberalistické interpretaci de Gaullovy politiky.

Základní rozdíl mezi liberalistickým, respektive Moravcsikovým, a realistickým vnímáním de Gaullových vizí vzniká již ze zmíněnou problematikou užívání odlišných pramenů. Zatímco realisté tvrdí, že de Gaulle ve svých projevech dává větší důraz na geopolitiku než ekonomiku, Moravcsik zastává opačný názor. Metafory, které používají realisté ke zdůvodnění svých domněnek, kupříkladu nedostatečná schopnost VB být „evropská“¹⁴³ nebo potřeba „evropské Evropy“¹⁴⁴, jsou dle Moravcsika vytržené z kontextu, protože de Gaulle je používal při odkazování na ekonomickou odlišnost VB související se zemědělstvím. Stejně tak se domnívá, že zmínky o USA sice v některých případech souvisejí s NATO, hlavně jsou ale provázány s ekonomickým vlivem USA na

¹⁴¹Moravcsik, „De Gaulle Between Grain and Grandeur Part 1“. Str. 29-30

¹⁴²Vanke, Reconstructing de Gaulle. Str. 95.

¹⁴³Moravcsik, „De Gaulle Between Grain and Grandeur Part 1“. Str. 5.

¹⁴⁴Moravcsik, „De Gaulle Between Grain and Grandeur Part 2“. Str. 9

Evropu.¹⁴⁵ Dle Moravcsika realisté docházejí k chybnému závěru, neboť využívají pouze de Gaullovy spisy, oficiální projevy a korespondenci, které nejsou zkoumány ve správném kontextu. Moravcsik tvrdí, že přímé důkazy ohledně spojení francouzského veta a geopolitiky neexistují.¹⁴⁶

Opačný názor zastává Trachtenberg, který tvrdí, že touha vybudovat nezávislou Evropu zbavenou amerického vlivu byla hlavním důvodem de Gaullova veta. Na podporu svých stanovisek užívá nahrávku ze schůzky na zámku Champs-sur-Marne, kde de Gaulle oznamuje Macmillanovi, že VB „ještě není připravena vybrat si mezi USA a Evropou“ a proto není dostatečně „evropská“. Dodává, že její vstup by tak zničil představy o nezávislé Evropě. Trachtenberg uznává, že de Gaulle několikrát použil ekonomické argumenty jako důvod nevpuštění VB do EHS. Myslí si ovšem, že generál jimi pouze chtěl zastínit pravé důvody, jež vycházely z britsko-amerického spojení. Jelikož však v době schůzky v Champs-sur-Marne již Macmillan odstoupil od svých ekonomických požadavků, vyjádřil de Gaulle nespokojenost s příliš úzkou spoluprací mezi VB a USA. Dle Trachtenberga je tak nutné primární ekonomickou motivaci francouzského veta zcela vyloučit. Naopak to podle něj dokazuje geopolitickou motivaci veta, konkrétně touhu de Gaulla vybudovat nezávislou Francii a Evropu zbavenou amerického vlivu.¹⁴⁷

Další zastávce primárně geopolitických národních zájmů v de Gaullově politice, Lacouture, se domnívá, že vpuštění VB do EHS by se zásadně neslučovalo s de Gaullovým „*Grand Design*“. Vaïsse dodává, že de Gaullovým hlavním cílem vždy bylo odsunout VB z procesu evropské integrace kvůli ohrožení nadvlády nad západní Evropou. V případě vpuštění VB do EHS by Francie ve Společenství nebyla jedinou zemí s jaderným potenciálem a ztratila by tak značnou část svého politického vlivu.¹⁴⁸

K tomu, aby bylo možné rozřešit spor realistů s liberály byla použita tři kritéria. První kritérium, postoj de Gaulla ke SZP, ovšem jednoznačnou a uspokojivou odpověď nepřineslo. Z de Gaullova postoje ke SZP sice vyplynulo, že ekonomické motivy hrály v národním zájmu zásadní roli a do francouzského veta se promítly, ovšem nebyl zjištěn dostatek důkazů svědčících o tom, že tento zájem a důvod veta pramenil z de Gaullovy snahy uspokojit požadavky francouzských zemědělců. Jednoznačně se tak nenaplnila liberální ekonomická interpretace národního zájmu a liberální mezivládní přístup

¹⁴⁵Ibid. Str. 10-11.

¹⁴⁶Moravcsik, „De Gaulle Between Grain and Grandeur Part 2“. Str. 7-9.

¹⁴⁷Trachtenberg, „De Gaulle, Moravcsik, and Europe.“ Str. 102-116.

¹⁴⁸Moravcsik, „De Gaulle Between Grain and Grandeur Part 2“. Str. 7-8.

evropské integrace.

Druhé kritérium vycházelo z teze, že stát není ochoten k ústupkům v oblasti představující pro něj primární národní zájem, ale naopak je ochoten v jiné oblasti. Ukázalo, že de Gaulle nekompromisně prosazoval ustanovení SZP, a proto vyvíjel na SRN nátlak, aby ji přijala a odmítal vpustit VB do EHS, dokud SZP nebude v platnosti. Ve snaze zajistit zavedení SZP byl ochoten učinit ústupky ve svých požadavcích na mezivládní charakter EHS a také souhlasil s vytvořením celní unie. Kritérium ústupků tak potvrzuje dominantní ekonomickou interpretaci francouzských národních zájmů a de Gaullova veta.

Stejný závěr vyplývá i ze třetího kritéria, načasování politických rozhodnutí de Gaulla. Moravcsik ukazuje, že de Gaulle byl nucen dočasně odložit své geopolitické vize, aby se mohl soustředit na bezproblémové ustanovení SZP. Její zavedení předpokládal v horizontu 4-8 let a poté i možný vstup VB do EHS. Podle třetího kritéria tak SZP představovala hlavní národní zájem v 60. letech. Moravcsik také na kritériu načasování politických rozhodnutí vyvrací, že by primární důvod veta v roce 1963 vycházel z de Gaullovy snahy zajistit Francii a Evropě nezávislost na USA.

Závěr

Tato práce byla založena na sporu realistů a ekonomických liberálů ohledně charakteru francouzského národního zájmu za prezidenta Charlese de Gaulla. Realisté, jakožto zastánci geopolitického pojetí národního zájmu, tvrdí, že pro de Gaulla představoval primární národní zájem nezávislost Francie a hegemonní postavení v Evropě. Naopak liberálové, kteří považují národní zájmy za ekonomické a odvozují je od domácích nátlakových skupin, pokládají za dominantní národní zájem ve Francii v 60. letech uspokojení požadavků zemědělců, tedy ustanovení SZP. K tomu, aby bylo možné přiklonit se ke geopolitické, nebo ekonomické interpretaci bylo nutné zjistit, jakým způsobem de Gaulle pohlížel na Francii a její místo ve světě a jaké stanovisko zaujímal k evropské integraci. Rovněž bylo nezbytné prozkoumat, jak se de Gaullova snaha o zajištění národních zájmů promítla do jeho integrační politiky a jestli v ní prosazoval ekonomické, nebo geopolitické zájmy.

Bylo zjištěno, že de Gaulle ve svých úvahách o evropské spolupráci velmi zdůrazňoval nutnost zachování národní suverenity. Kritizoval nadnárodní model integrace a snažil se jej nahradit pravidelnými schůzkami na mezivládní úrovni. V těchto snahách ovšem výrazných úspěchů nedosáhl. De Gaulle rovněž chtěl, aby byla evropská spolupráce založená na francouzsko-německém spojení. Vedoucí postavení v Evropě však měla mít pouze Francie. De Gaulle se prostřednictvím evropské integrace snažil zajistit nezávislost Evropy a především zabezpečit francouzské národní zájmy.

Z de Gaullova postoje k evropské integraci a k národním zájmům vyplynulo, že vetoval britskou žádost o vstup do EHS kvůli obavě ze zkomplikování zajištění francouzských národních zájmů. Došlo se tak k závěru, že první francouzské veto bylo nástrojem zajištění těchto zájmů. Tím se získala odpověď na první část výzkumné otázky, jestli první francouzské veto ohledně vstupu VB do EHS bylo nástrojem prosazování francouzského národního zájmu.

Druhá část výzkumné otázky zněla, zda byl tento zájem primárně geopolitického, nebo ekonomického charakteru. K tomu, aby se dokázalo určit, který z těchto zájmů hrál v de Gaullově integrační politice prvořadou roli, posloužila analýza jednoho z generálova nejdůležitějších kroků, které učinil ve svém působení v EHS – první zamítnutí britské žádosti o vstup do Společenství.

Zjistilo se, že generálovo rozhodnutí vetovat bylo nejvíce ovlivněno třemi aspekty. Za prvé to byly obavy, že kdyby VB vstoupila do EHS, nebylo by možné ustanovit SZP kvůli britskému odlišnému zemědělskému systému. Za druhé fakt, že se vstupem VB jakožto silné mocnosti by Francie ztratila své dosavadní hegemonní postavení v EHS. A za třetí de Gaullovo přesvědčení, že díky vstupu VB do EHS by se zesílil vliv USA na kontinentě a Evropa i Francie by tak nebyly zcela nezávislé.

Odpověď na to, který z těchto třech důvodů veta hrál v de Gaullově rozhodnutí dominantní roli tedy zároveň měla poskytnout odpověď na otázku, jestli de Gaullova politika byla určována primárně geopolitickými, nebo ekonomickými zájmy. Odpověď se hledala na základě třech kritérií, které byly následující: postoj de Gaulla ke SZP, de Gaullova ochota k ústupkům a načasování jeho politických rozhodnutí.

Práce vycházela z hypotézy, že francouzské národní zájmy za prezidenta de Gaulla byly primárně geopolitické. Cílem práce bylo tuto hypotézu potvrdit, nebo vyvrátit a to prostřednictvím analýzy prvního francouzského veta ohledně vstupu VB do EHS na základě výše zmíněných kritérií. Z prvního kritéria, postoje de Gaulla ke SZP, se jednoznačná odpověď nezískala. Sice se ukázalo, že ekonomické motivy hrály ve francouzském národním zájmu zásadní roli a do prvního de Gaullova veta se promítly, ovšem jejich dominantní přítomnost v de Gaullově politice zjištěna nebyla. Druhé kritérium, de Gaullova ochota k ústupkům, však poskytlo jasnější odpověď. Zjistilo se, že francouzský generál byl k ústupkům ochoten v geopolitické oblasti a naopak v ekonomické sféře zaujímal nekompromisní postoj. Toto kritérium tak potvrdilo dominantní ekonomickou interpretaci francouzských národních zájmů a de Gaullova veta. Poslední kritérium, načasování politických rozhodnutí de Gaulla, ukázalo, že francouzský prezident byl nucen odložit své geopolitické vize, aby se mohl soustředit na bezproblémové zajištění ekonomických zájmů. Vyvrací tak, že by francouzský primární národní zájem byl geopolitického charakteru.

Jelikož dvě kritéria potvrdila primární ekonomický charakter francouzského národního zájmu v 60. letech, dospěla práce k závěru, že není možné tezi o primární přítomnosti geopolitických aspektů ve francouzském národním zájmu potvrdit. A to i přesto, že podle prvního kritéria nebylo prokázáno, že by ekonomické zájmy hrály v de Gaullově politice hlavní roli. Jelikož však dvě ze tří kritérií ukázala primární ekonomický charakter francouzského národního zájmu, přiklání se práce spíše ke tvrzení ekonomických liberálů. Domnívá se tak, že hlavním francouzským národním

zájmem bylo zajištění SZP a uspokojení zájmů francouzských zemědělců. Přesto nelze jednoznačně a bezpochyby stanovit, jakého charakteru francouzské národní zájmy v 60. letech byly.

Summary

This bachelor thesis explored whether the issue of french national interest in de Gaulle's policy towards European Economic Cooperation (EEC) has in the first place geopolitical or economic character. Another aim of the paper was to answer a question whether the veto of General Charles de Gaulle has as an objective to promote or ensure french national interest. Generally, de Gaulle's policy towards EEC and his decisions taken in European affairs are considered in the geopolitical terms mainly. This thesis set a goal to confirm or disprove this proposition through analyzing debate between the supporters of liberalism and realism.

The first part, 'National interest in the context of de Gaulle's policy' particularly describes attitudes of liberal intergovernmentalism and realism to the role of national interest. Andrew Moravcsik, the most important exponent of liberal intergovernmentalism view, put emphasis on the role of powerful interest groups and their economic demands in national interest. The supporters of realism are of the opposite opinion. They assert an unchanging character of national interest which is always determined by international and foreign policy.

The next part presents de Gaulle's vision of Europe and the way France should follow in pursuing its goals. According to de Gaulle, France must be independent and retain its dominant position in West Europe. For these geopolitical reasons, as it is mentioned in de Gaulle's "*Concert of European States*", United Kingdom (which represent for de Gaulle an american Trojan horse) can't come into EEC because otherwise the USA would achieve their goal – to destroy European independence and gain an influence in Europe. But as Moravcsik proves in his article called "*Between grain and grandeur*", one of de Gaulle's primary objectives was to create Common Agriculture Policy (CAP).

The third part presents general reasons why de Gaulle vetoed British appeal – fear that British entry would destroy plans for CAP, fear of losing hegemony in European policy and fear of American influence on European affairs. The main task of this part is to give an answer to the question whether french national interest was in particular dominated by geopolitical or economic motives. Three criteria are used to find this answer – de Gaulle's attitude towards CAP, his willingness to make concessions and timing of his political decisions. In connection to the first criterion, Moravcsik consider economic pressures from interest groups as a fundamental issue for

France. French agriculture had to deal with surplus production which France wasn't able to consume. So farmers were pushing french government to create and join CAP where the agriculture surplus would find a market. But realist don't agree with such a strong role of french farmers in de Gaulle's policy. They are convinced that Moravcsik does not have enough evidences to say that. As second and third criterion showed, french national interests were more economic than geopolitical.

To conclude, French national interest in de Gaulle's policy towards EEC and reasons he vetoed British appeal to join the Community can't be seen only in geopolitical terms. As Moravcsik argues, economic roots and an effort to satisfy interest groups – French farmers – are evident in de Gaulle's policy. Economic reasons had probably greater importance than geopolitical ones. Nevertheless, clear and definite answer to question whether the dominant theme in veto and national interest was Economy or Geopolitics still can't be given.

Použitá literatura

Primární zdroje

DE GAULLE, Charles, *Lettres notes et carnets : Janvier 1961 - Décembre 1963*. (Paris: Plon, 1986). 470 stran. IBSN: 2-259-01447-X.

DE GAULLE, Charles "A Concert of European States". In: Nelsen, Brent F., Stubb, Alexander (eds.). *The European Union. Readings on the Theory and Practice of European Integration*. (London: Lynne Rienner Publishers, 2003).

PEYREFITTE, Alain, *C'Était de Gaulle: la France reprend sa place dans le monde. [1. díl]* (Paříž: Fayard, 1994). 609 stran. IBSN: 2-213-02832-X.

PEYREFITTE, Alain, *C'Était de Gaulle: la France reprend sa place dans le monde. [2. díl]* (Paříž: Fayard, 1997). 652 stran. IBSN: 2-213-59458-9.

Press Conference by President de Gaulle, Paris, 14 January 1963. Reproduced from WEU, Political Union of Europe, str. 85-89, (ověřeno ke dni: 2.5.2013) <http://aei.pitt.edu/5777/> .

Sekundární literatura

DALLOZ, Jacques, *La France et le monde depuis 1945* (Paříž: Colin, 2002). 233 stran. IBSN: 2-200-26273-6.

ELLISON, James, „Separated by the Atlantic: The British and **de Gaulle**, 1958–1967.“, *Diplomacy and Statecraft*, Vol. 17 Issue 4, 2006. (ověřeno ke dni: 3.4.2013), <http://search.ebscohost.com.ezproxy.is.cuni.cz/login.aspx?direct=true&db=a9h&AN=23331893&lang=cs&site=eds-live>.

GUYOMARCH, Alain a ed., *France in the European Union* (New York: St. Martin's Press, 1998). 267 stran. IBSN: 0-312-21267-4.

HOFFMANN, Stanley , „Comment on Moravcsik“, *Journal of Cold War Studies*, Fall 2000, Vol. 2 Issue 3, (ověřeno ke dni: 25.4.2013).
<http://search.ebscohost.com.ezproxy.is.cuni.cz/login.aspx?direct=true&db=a9h&AN=5337455&lang=cs&site=eds-live>.

HORČIČKA Václav a KOVÁŘ Martin, *Dějiny evropské integrace II* (Praha: Triton, 2005). 159 stran. IBSN: 80-7254-731-3.

KEELER, John T. S., „A response to Andrew Moravcsik“, *Journal of Cold War Studies*, Fall 2000, Vol. 2 Issue 3 (ověřeno ke dni: 25.4.2013).
<http://search.ebscohost.com.ezproxy.is.cuni.cz/login.aspx?direct=true&db=a9h&AN=5337454&lang=cs&site=eds-live>.

KRATOCHVÍL, Petr: „Návrat k normativitě: Národní zájem jako teoretická kategorie.“, *Politologický časopis*, 2009, Vol. 16, Issue 1. (ověřeno ke dni 27.6.2013),
<http://ehis.ebscohost.com.ezproxy.is.cuni.cz/eds/detail?vid=5&sid=8cb10570-35b3-4351-8262-949ab4ed69e6%40sessionmgr104&hid=105&bdata=Jmxhbmc9Y3Mmc2l0ZT1lZHMtbGl2ZQ%3d%3d#db=poh&AN=37218144>)
<http://ehis.ebscohost.com.ezproxy.is.cuni.cz/eds/detail?vid=5&sid=8cb10570-35b3-4351-8262-949ab4ed69e6%40sessionmgr104&hid=105&bdata=Jmxhbmc9Y3Mmc2l0ZT1lZHMtbGl2ZQ%3d%3d#db=poh&AN=37218144>).

KRATOCHVÍL, Petr: *Původ a smysl národního zájmu* (Brno: CDK, 2010). 211 stran. IBSN: 978-80-7325-206-9.

KRATOCHVÍL, Petr: *Teorie evropské integrace* (Praha : Portál, 2008). 218 stran. IBSN: 978-80-7367-467-0.

KREJČÍ, Oskar. *Mezinárodní politika*. 2., akt. a rozšíř. vyd. (Praha: Ekopress, 2001), 709 s. IBSN 80-86119-45-9.

KRPEC, Oldřich, *Konstituování národních zájmů v teoriích mezinárodních vztahů* (ověřeno ke dni: 1.7.2013).
http://www.google.cz/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0CC4QFjAA&url=http%3A%2F%2Fis.muni.cz%2Fth%2F23120%2Ffss_d%2FDizertacni_prace.doc&ei=g-3VUcOmHZDIsgbrroH4Cw&usg=AFQjCNEKbex37Kq-RYyjB-B8dOaYyZl59w&bvm=bv.48705608,d.Yms

MORAVCSIK, Andrew, „**De Gaulle** Between Grain and Grandeur Part 1: The Political Economy of French EC Policy, 1958-1970“, *Journal of cold war studies*, Vol. 2 Issue 3, 2000. (ověřeno ke dni: 20.4.2013).

<http://ehis.ebscohost.com.ezproxy.is.cuni.cz/eds/detail?vid=21&sid=585c2e24-fef9-40c2-a6b7-c88a66427176%40sessionmgr10&hid=4&bdata=Jmxhbmc9Y3Mmc2l0ZT1lZHMtbGl2ZQ%3d%3d#db=a9h&AN=5337440> .

MORAVCSIK, Andrew, „**De Gaulle** Between Grain and Grandeur Part 2: The Political Economy of French EC Policy, 1958-1970“, *Journal of cold war studies*, Vol. 2 Issue 3, 2000. (ověřeno ke dni: 20.4.2013).

<http://search.ebscohost.com.ezproxy.is.cuni.cz/login.aspx?direct=true&db=a9h&AN=5337440&lang=cs&site=eds-live>.

PINDER, John, *The Building of the European Union* (Oxford: Oxford University Press, 1998). 297 stran. IBSN: 0-19-289315-7.

RAMIRO, David, „De Gaulle and the European Communities“, *International Affairs*, No 4, 2004. (ověřeno ke dni: 15.4.2013).

<http://search.ebscohost.com.ezproxy.is.cuni.cz/login.aspx?direct=true&db=sih&AN=39748047&lang=cs&site=eds-live>.

ROSAMOND, Ben: *Theories of European Integration* (Houndmills: Palgrave, 2000). 232 stran. IBSN: 0-312-23120-2.

TRACHTENBERG, Marc, „De Gaulle, Moravcsik, and Europe.“, *Journal of cold war studie*, Vol. 2 Issue 3, 2000. (ověřeno ke dni: 3.5.2013),

<http://search.ebscohost.com.ezproxy.is.cuni.cz/login.aspx?direct=true&db=a9h&AN=5337450&lang=cs&site=eds-live>.

TRACHTENBERG, Marc, „The de Gaulle Problem“, *Journal of Cold War Studies*, 2012. (ověřeno ke dni: 5.5.2013).

<http://search.ebscohost.com.ezproxy.is.cuni.cz/login.aspx?direct=true&db=a9h&AN=72886819&lang=cs&site=eds-live>.

VAÏSSE, Maurice, *La puissance ou l'influence? : la France dans le monde depuis 1958* (Paříž: Fayard, 2009). 649 stran. IBSN: 978-2-213-63810-2.

VANKE, Jeffrey, „Reconstructing de Gaulle“, *Journal of Cold War Studies*, Fall 2000, Vol. 2 Issue 3. (ověřeno ke dni: 25.4.2013).

<http://search.ebscohost.com.ezproxy.is.cuni.cz/login.aspx?direct=true&db=a9h&AN=5337451&lang=cs&site=eds-live>.

VICKERS, Rhiannon, *The Labour Party and the world* (Manchester: Manchester University Press, 2003). 327 stran. IBSN: 0-7190-6744-8.

WATTS, Duncan, *Britain in the European Union today* (Manchester: Manchester University Press, 2005). 295 stran. IBSN: 0-7190-7179-8.